

Tanévzáró az OR-ZSE-n

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) ünnepélyes évzáróján elhangzott összegző beszédek alapján elmondható: a fenntartó Mazsihisz joggal lehet büszke erre az Európa-szerte különleges felsőoktatási intézményre, amely az elmúlt tanévet is kiemelkedő tudományos és oktatási eredményekkel zárta.

Előljáróban **dr. Balázs Gábor** professzor, az OR-ZSE július elsejével kinevezett rektora köszönetet mondott az egyetem dolgozóinak a most véget ért tanévben végzett munkájukért. Elmondta, hogy az aktív és passzív hallgatók létszáma pillanatnyilag összesen 200 fő, alapképzésben 10, mesterképzésben 5, egyéb képzésben pedig 7 fő vesz át diplomát, oklevelet. Várhatóan hárman szereznek doktori fokozatot, közülük egy doktorjelölt disszertációvédelme már sikeresen lezajlott. Folyamatban van három habilitációs eljárás, és a mostani állás szerint négy PhD-hallgató tesz vizsgát a következő félév kezdete előtt, az Országos Tudományos Diákköri Konferencián pedig volt egy második és egy harmadik helyezett OR-ZSE-s hallgató. A rektor megemléltette azt is, hogy az elmúlt

Az ünnepség résztvevői elénekelték a magyar és az izraeli himnusz

Fotó: Ritter Doron

időszakban az egyetem két nagyszabású nemzetközi konferencia szervezésében és lebonyolításában is részt vett.

Az OR-ZSE egyik tanára, **dr. Zsengellér József** idén az MTA doktora lett, **dr. Balázs Gábor** és **dr. Borbély Gábor** pedig egyetemi tanári kinevezést vehetett át a köztársasági elnöktől. Velük együtt immár hétre emelkedett a főállásban az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemen tanító professzorok száma.

Végezetül dr. Balázs Gábor kitért arra, hogy július elsejével véget ér az

a hároméves időszak, amikor rektorhelyettesek irányították az egyetemet, hiszen a napokban megkapta rektori kinevezését az államfőtől. Ennek kapcsán nem mulasztotta el megemléteni: tudatában van annak, hogy a vezetés csapatmunka, ezért ki kell emelnie **Darvas István** főrabbi, az OR-ZSE elnöke és **dr. Komoróczy Szonja** rektorhelyettes munkáját. Hozzátette: nekik többek között az köszönhető, hogy itt nemcsak megszületnek a nagy ötletek, de meg is valósulnak.

A fenntartó Mazsihisz nevében **dr. Grósz Andor** elnök felelevenítette, hogy két évvel ezelőtti megválasztásakor azt ígérte, a Szövetség vezetése különös gondot fordít a rabbiképzőre, és ez így is történt. Ennek nemcsak az a magyarázata, hogy egy egyetem minden esetben jelentős figyelmet igényel, hanem az is, hogy a Mazsihisz hosszú távú stratégiájában és annak kidolgozásában az OR-ZSE lényegében maga a szellemi fellegvár.

Dr. Grósz Andor méltatta az OR-ZSE tevékenységét abban a vonatkozásban is, hogy ez a létszámát tekintve kis egyetem olyan magas színvonalú tudományos tevékenységet végző tanári karral rendelkezik, amelynek hét főállású professzor a tagja.

A Mazsihisz elnöke hangsúlyozta: a felekezet vezetése az elmúlt időszakban megfeszített munkát végzett annak érdekében, hogy az állam anyagi forrást nyújtson az egyetem halaszthatatlan felújítási munkálataira. Hónapról hónapra tárgyaltak kormányzati szereplőkkel, miniszterekkel és államtitkárokkal, s ennek eredményeként mostanra eljutottak oda, hogy elkészült és a kormányzat elé került az OR-ZSE fejlesztéséről szóló dokumentáció.

Darvas István az egyetem elnökeként megköszönte a tanévzárón ugyancsak jelen lévő **dr. Kunos Péternek**, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatójának, hogy a szervezet stabil, kiegyensúlyozott gazdálkodásának köszönhetően a rabbiképző működése is zavartalanul biztosított.

A most végzett hallgatók ezek után vehették át diplomájukat, oklevelüket Darvas István főrabbi-elnöktől, illetve az adott képzés felelősétől, így **dr. Gábor Györgytől**, **dr. Goldmann Márktól**, **dr. Háberman Zoltántól**, **dr. Balogh Istvántól** és **Székelyhidi Hajnalkától**.

Végezetül **dr. Frölich Róbert** országos főrabbi, a Dohány utcai zsinagóga vallási vezetője szólt az egybegyűltekhöz. Többek között arra hívta fel a frissen végzett hallgatók figyelmét, hogy akármilyen életpályán haladnak tovább, akárhová veti őket ezután a sors, soha ne feledjék el a legfontosabbat: törődniük kell a világgal, mert valamennyien egy kis világnak lesznek az alkotó részesei. *Remélem, hogy olyan szeretettel, olyan felelősséggel és olyan hittel fogtok dolgozni, amellyel az Isten fordul a mi világunk felé – zárta gondolatait az országos főrabbi.*

Tudományos pályázat és Domán-díjátadó a Rumbach-zsinagógában

A közelmúltban tartották a Mazsihisz és az OR-ZSE tudományos pályázatának díjkiosztóját, valamint a Domán-emléklap ünnepélyes átadását a budapesti Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában.

A Mazsihisz, az OR-ZSE és a Goldziher Intézet egyetemi és főiskolai hallgatóknak kiírt közös pályázatára immár tizedik alkalommal került sor. A cél változatlan: ösztönözni azokat a fiatalokat, akik nemcsak tudni, hanem érteni is szeretnék a zsidó hagyományt, történelmet és kultúrát. Azokat a hallgatókat, akik kutatásukkal hidat építenek múlt és jelen, hagyomány és újraértelmezés, zsidó közösség és többségi társadalom, tudomány és hit között.

A rendezvényt **Kiss Henriett**, a Rumbach-zsinagóga igazgatója nyitotta meg, aki köszöntötte a jelenlévőket, és a Lauder Jayne Zeneiskola növendékeit is bemutatva. A fiatal tehetségek – **Csengeri Dániel** (szaxofon) és **Trencsényi Márk** (zongora) – nyitó klezmerdarabja méltó zenei alapot teremtett az eseményhez.

A díjátadón **dr. Grósz Andor** Mazsihisz-elnök beszédét távollétében **dr. Kunos Péter**, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója olvasta fel.

Az idei pályázat három témaköre – a magyar rabbik holokauszt előtti munkássága, a hazai zsidó oktatás története, valamint *Kardos G. György életműve – mind egy-egy fontos szelete annak a gazdag szellemi örökségnek, amelyet ápolnunk és továbbadnunk kell. Külön öröm számunkra, hogy pályázatunkra számos hallgató jelentkezett a hazai egyetemek legkülönbözőbb karaiból – ez is mutatja, hogy az OR-ZSE, rabbiképzőnk, a magyar neológ zsidóság szellemi központja nemcsak múlttal, hanem jövővel is rendelkezik. Nagy örömmel figyeljük az intézmény fejlődését, és támogatjuk azokat a törekvéseket, amelyek az OR-ZSE hazai és nemzetközi beágyazottságát erősítik. Hiszszük, hogy a rabbiképző egyre inkább visszanyeri azt a tekintélyt és fényt, amely hosszú történelme során oly sokszor világított az egész régió számára.*

A Mazsihisz elnöke kiemelte, hogy minden tudomány olyan, akár egy nagy mozaik, amelyet generációk építenek. Vannak benne apró kővek, és vannak, akik egész korszakokat képviselnek. Domán István főrabbi, akinek emléke előtt ma is fejet hajtunk, kétségtől egy ilyen fényes mozaikkő. Tanítványai és kollegái számára egyaránt példakép volt – a Talmud és a zsidó tudományok

Domán István főrabbi a Mazsihisz 2011-es közgyűlésén

kiemelkedő kutatója, a nyelvtudomány, a zsidó vallásfilozófia és a közösség-szervezés mestere.

Ezt követően **dr. Frölich Róbert** országos főrabbi, az OR-ZSE tanácskezelője, majd **Darvas István** főrabbi, az OR-ZSE elnöke szólt a jelenlévőkhöz. Mindketten hangsúlyozták a zsidó tudományos élet folytonosságának jelentőségét és az emlékezet fontosságát.

A tudományos pályázatok díjazottjait **Peremiczky Szilvia** mutatta be, a díjakat pedig **dr. Kunos Péter**, **dr. Balázs Gábor** és **dr. Töröny Zsuzsanna** adták át. Az elismerésben részesülők sokféle témát dolgoztak fel, de mindegyikük munkája közös alapértékeken nyugodott: a zsidó hagyománytisztelő, a történelmi és szellemi hitelességen, valamint a mai kérdésekre reflektáló gondolkodáson.

A helyezett és dolgozatuk címe:

- helyezett: **Lipták Márk Róbert: Silberfeld Jakob**
- helyezett: **Kovács Livia: „Élet sarjadozott az iskolából” – A nagykanizsai izraelita iskola története**
- helyezett: **Szekeres Dorina: Neumann Ede nagykanizsai főrabbi életének korai szakasza**
- helyezett: **Topos Annabella: Goldberger Izidor munkássága a tatai zsidó hitközségben**
- helyezett: **Homoki-Kállay Katalin: Az egri zsidó elemi népiskola története 1855–1944**
- helyezett: **Zöldi László: Dr. Venetianer Lajos életének bemutatása és munkásságának jellemzése**

A Lauder zeneiskolások ismét színpadra léptek, ezúttal egy jiddis dallal – **Weinek Liza** énekével kiegészülve –, majd **Verő Tamás** főrabbi személyes hangvételű beszéde következett. Ezután a Domán család képviselőjében **Polivodáné Dolinay Eszter** mondott köszöntőt, majd **Domán Dávid** üzenetét is tolmácsolták.

Domán István főrabbi emléke előtt tisztelve idén harmadik alkalommal adták át a róla elnevezett Domán-emléklapot, amely a főrabbi felesége, **Domán Katalin** rebbecen és a Dolinay-Polivoda család kezdeményezésére, a Mazsihisz támogatásával jött létre. Az elismerés azoknak a hallgatóknak szól, akik nemcsak tudományos igényességgel fordulnak a Talmud és a zsidó tudományok felé, hanem életfelfogásukban és munkájukban is képviselik azt a szellemiséget, amelyet Domán főrabbi vallott: a zsidó szív és értelem egységét.

Az ünnepélyes átadást **Radnóti Zoltán** főrabbi méltató beszéde vezette be, ezt követően pedig Polivodáné Dolinay Eszter nyújtotta át az idei Domán-emléklapot **Zeitler Ádám**nak, aki munkájával méltó módon járult hozzá a zsidó tudományosság és hagyomány továbbviteléhez.

Az eseményt a Lauder növendékeinek utolsó jiddis dala zárta, majd Kiss Henriett megköszönte a részvételt, és könnyű fogadásra invitálta a vendégeket a Rumbach előterébe.

Minden díjazottnak szeretettel gratulálunk!

Zucker-Kertész Lilla

Balázs Gábor lett az OR-ZSE új rektora

Prof. dr. Balázs Gábor a Sándor-palotában vette át Sulyok Tamás köztársasági elnöktől az öt évre szóló rektori kinevezését, amire Hankó Balázs kultúráért és innovációért felelős miniszter és prof. dr. Grósz Andor, a fenntartó Mazsihisz elnöke terjesztette fel. Balázs Gábor 2022. szeptember 1. óta volt a rektori feladatokkal megbízott és rektori jogkörökkel felruházott általános rektorhelyettes. Az OR-ZSE szenátusa 2025 tavaszán egyhangú szavazatával támogatta Balázs Gábor rektori pályázatát, hogy a fenntartó Mazsihisz a jogszabályoknak megfelelően felterjessze kinevezés-re.

Dr. Kurucz Ákos lett a pécsi hitközség új rabbija

Meggyőző fölényrel **dr. Kurucz Ákos** választotta meg Pécs új rabbijának a Pécsi Zsidó Hitközség Közgyűlése – adta hírül hivatalos Facebook-oldalán a **Goldmann Tamás** elnök által vezetett hitközség.

Kurucz Ákos Kaposváron született 1978-ban; gimnazista korában, a 90-es évek közepén kezdett alkalmanként zsinagógába járni (az első széderestét, amin a kaposvári közösséggel részt vett, Pécsen ünnepelte).

Szegedi egyetemistaként már rendszeresen járt zsinagógába, a szombati és ünnepi imádkozások lelkes részvevője volt. 2005-ben diplomázott, azóta jogászként dolgozik, 2012-ben nevezték ki bírónak. Rövid kaposvári kitérőt követően, 2007-ben költözött Budapestre.

2015-ben beiratkozott az OR-ZSE rabbi szakára, 2019-től 2023-ig Nyíregyházán volt rabbijelölt, majd rabbi. 2022 februárjában avatták fel,

Fotó: Pásztor Péter

a szmiháját **Darvas István, Radnóti Zoltán, dr. Schöner Alfréd** és **dr. Verő Tamás** főrabbiaktól kapta.

Mesteroktatóként tanít az OR-ZSE különböző szakjain, főleg Tórát és háláhát. Az OR-ZSE doktorandusza, disszertációjának témája a laboratóriumi hús kóserági státusza. Nős, három gyermek apukája.

Gratulálunk az új pécsi rabbinak, és eredményekben sikeres munkát kívánunk neki!

9 770133 350099

2 501 3

Egy bencés szerzetes a holokausztról

Tisztelt Egybegyűlték!

Nehéz megszólalnom. De úgy érzem, kötelességem. Nagyon nehéz megszólalnom, mert akkora a veszteség. Szeretem a történelmet, de most annyira nehéz emlékezni. Emlékezni szereteteinkre, emlékezni a veszteségre, szembenézni felelősségünkkel. Hol is kezdjem az emlékezést?

1944. július 9-én vitéz Ferenczy alezredes a következő jelentést küldte a M. Kir. Belügyminiszternek:

„2./ A kitelepítési szállítások megindulása óta:

1944. május 14-től a mai napig összesen 147 vonattal 434.351 zsidófajú személy hagyta el az országot.”

És folytatja mérhetetlen cinizmussal:

„4./ A fentiekben jelentett területen lefolyt összegyűjtés és szállítás alkalmával magyar közbiztonsági szervek részéről elkövetett visszaélésekről, bántalmazásokról, vagy kilengésekről jelentés nem érkezett be.”

Ezek szerint Ferenczy alezredes számára nem számít visszaélésnek minden vagyonuktól megfosztani embereket, karddal beverni őket marhavagonokba és úgy összezsúfolni őket, hogy sokan közülük már az út magyarországi szakaszát sem éltek túl. A halottakat Kassán tették ki, és ott vették át a transzportot a német hatóságok.

A tragédia nem 1944. május 14-én kezdődött. Akkorra már gettókba zárták a zsidóságot.

A tragédia nem a gettókba zárással kezdődött.

Addigra már megbélyegezték honfitársainkat, sárga csillagot kellett viselniük.

A tragédia nem a sárga csillag viselésével kezdődött.

(...) Vöahávtá löréachá kámochá – (...) Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.

Képtelen vagyok felfogni, hogyan takarhatta ki ezt a mondatot Magyarország magát kereszténynek állító törvényhozása, amikor 1938-tól 1943 végéig nem 3-4 zsidótörvényt hozott, hanem törvények, rendeletek garmadáját, melyekkel zsidó származású állampolgárait fokozatosan kirekesztette a társadalomból, megbélyegezte, ellehetetlenítette és kirabolta. Mire a náci hadsereg bevonult Magyarországra 1944 márciusában, már minden készen állt ah-

A tragédia nem 1938. május 29-én, az I. zsidótörvény hatálya alá lépésével kezdődött.

Mert akkorra már elhitették a közvélemény nagyobbik részével, hogy van „zsidókérdés”. És ha van zsidókérdés, akkor azt meg kell oldani.

Nagyon nehéz folytatnom, de nem kerülhetem meg az egyházak, a történelmi egyházak, a katolikus egyház felelősségét.

Hazánkban a történelmi egyházak elbuktak ebben a megmérgetésben. Mert hallgattak, mert kétértelmű vagy nyílt antiszemita beszédekkel gyilkos tüzeket tápláltak. Sokat gondolkodtam, hogy idézzek-e az 1920-as, 30-as évek egyházi beszédeiből. Annakra szégyenteljesek, annyira gyalázatosak, hogy nem vagyok hajlandó a számra venni olyan mondatokat, amelyeket püspök, hordószónok mezei pap vagy hungarista, magát kereszténynek valló egyén mondott és nem szégyellt leírni. Több-kötetnyi antiszemita uszítás található könyvtárainkban. Ezekből a beszédekből, ezekből az írásokból egyenes volt az út a holokauszthoz, amint alkalom nyílt rá, bekövetkezett a tragédia.

Ilyenekről írja Szent Benedek 1500 évvel ezelőtt a Regulában:

„Mindezek nyomorult életmódjáról jobb hallgatni, mint beszélni.”

E korszak megtagadta a Názáretit, akire pedig állandóan hivatkozott. Megtagadta azt a Jézust, aki soha nem hagyta el népét, aki saját szavai szerint a Tórát nem eltörölni jött, hanem beteljesíteni. Jól ismerjük az esetet, amikor egy törvénytudó megkérdte Jézust, hogy melyik a legnagyobb parancs a törvényben. A következő választ kapta:

(...) Vöahávtá löréachá kámochá – (...) Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.

Képtelen vagyok felfogni, hogyan takarhatta ki ezt a mondatot Magyarország magát kereszténynek állító törvényhozása, amikor 1938-tól 1943 végéig nem 3-4 zsidótörvényt hozott, hanem törvények, rendeletek garmadáját, melyekkel zsidó származású állampolgárait fokozatosan kirekesztette a társadalomból, megbélyegezte, ellehetetlenítette és kirabolta. Mire a náci hadsereg bevonult Magyarországra 1944 márciusában, már minden készen állt ah-

hoz, hogy a gettókat heteken belül felállítsák, majd pedig a deportálásokat elindítsák. A gyilkos gépezetet a magyar hatóságok állították fel.

Mindezt a keresztény magyar társadalom némán szemlélte, vagy lihegve végezte, vagy cinkosan várta, hogy a rablásból kivehesse a részét. Kevesen szálltak szembe vele, de néhányan megtették. Meg kell említenünk őket két okból is. Egyrészt mert mutatják, hogy lehetett másképp, másrészt mert bátorítanak minket: az ő példájukat követve a jövő egészen másmilyen is lehet.

Néhány név, akik méltók arra, hogy megemlítsük őket:

Lázár Andor, Magyarország igazságügyi minisztere 1938-ban. Nem volt hajlandó aláírni az I. zsidótörvényt. A lelkiismerete nem engedte, lemondott.

Kálló Ferenc esperes, tábori lelkész. Az antifasiszta szervezkedés egyik meghatározó alakja. Honvédkórházakban számtalan zsidót bújtatott, nyilvánított betegnek embermentési céllal, akik aztán keresztény papírokkal távozhattak. Szálasi hatalomátvétele követően az ágyhoz kötött, beteg esperest október 29-én a nyilasok kivégzik.

Salkaházy Sára, Slachta Margit. A szociális testvérek egész apáca-közössége a kezdetektől következetesen kiállt a zsidóság mellett. Sára testvér pedig addig bújtatta zsidó testvéreit, míg egy napon velük együtt lőtték a nyilasok őt is a Dunába.

Amikor hamut szórunk a fejünkre és felismerjük egyházaink bűnös hallgatását, olykor cinkosságát a soá tragédiája fölött, akkor azt is mondom, hogy meg kell keresnünk a múltban az előbb említett egyszerű példákat: lehetett másképp is cselekedni, a legnagyobb embertelenség közepette is embernek megmaradni.

Zsidó Testvérek!

Szeretném elmondani nektek: felnőtt egy új nemzedék. Mi gyökerében másképp tekintünk rátok. Töletek kaptuk a Tórát, a Prófétákat, az Írásokat. Mesterünket, a Názáreti Rabbót.

Azzal a tisztelettel, azzal a ragaszkodással nézünk fel rátok, amellyel a fiatalabb néz fel csodálattal az idősebb testvéreire. Mert ő az okosabb, a bölsebb, a tapasztaltabb. És főképp: akiért tűzbe tenné a kezét, mert ő az egyetlen idősebb testvére, akihez a szeretet elvághatatlan szálai fűzik. Mi így tekintünk rátok. Egy családba tartozunk. És innen üzenem: ha még egyszer bántani akarnak titeket, akkor azt csak rajtunk keresztül tehetik. A mi példaképeink Angelo Rotta, Márton Áron, Sztello Gábor, Salkaházy Sára, Kelemen Krizosztom, Raoul Wallenberg és még sorolhatnám.

Engedjétek meg, hogy egy imával fejezzem be:

Örökkévaló Istenünk!

Útjaid kifürkészhetetlenek. Gyakran nem értjük.

Most eléd hozzuk testvéreinket, akiknek itt kéne nyugodniuk, de 81 évvel ezelőtt elvesztettük őket.

Ávinu málkénu somér Jisráél – Megvalljuk, hogy Te vagy Izrael őrzője!

Te, aki az élet Ura vagy, emlékezzél meg gyermekeid lelkeiről, akik az örökkévalóságba költöztek!

Legyenek ők befoglalva az öröklét kötelékébe, egyetemben Ábrahám, Izsák, Jákob, Sára, Rebeka, Ráhel és Lea halhatatlan szellemével és a megdicsőült jámborok üdvözült lelkeivel az örök üdvösség honában, ámen.

(Hardi Titusz beszéde a győri mártírmegemlékezésen)

Goldziher Ignác, a modern iszlámtudomány megalapítója

„A nyelvbéli hiányosság nem jelzi feltétlenül azt, hogy hiányosság van a szívben is.” A 175 éve született Goldziher Ignác nyelvész, orientalista, humanista tudós munkássága rendkívül szerteágazó volt, azonban érdeklődésének homlokterében az arabisztika és az iszlámtudományok álltak.

Goldziher Ignác 1850. június 22-én született Székesfehérvárott. Családja, amely hamburgi és Spanyolországból elűzött morva zsidóktól eredt, 1735-től élt Magyarországon. Jómódú kereskedő apja szigorú és magas követelményeket állított elé, és ő már gyermekkorában lelkesen tanulmányozta a vallásos zsidó irodalmat. Eleinte magántanulóként a zirci cisztereknek vizsgázott, a hitek összevetését természetesnek vette. 1865-ben üzleti okokból Pestre költöztek, itt járt gimnáziumba, de közben 16 évesen az egyetemen arabot, törököt és perzsát tanult. Vámbéry Ármin, továbbá Riedl Frigyes és Toldy Ferenc tanítványa volt. A fiatal, kutatni vágyó Goldziher Ballagi Mór és Vámbéry Ármin ajánlotta báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter figyelmébe, aki így reagált: *Ha emberismeretem nem csal – pedig sok tudományos pályára készülő ifjút ismerve, rég megszűntem optimista lenni –, Goldziherben a szemita nyelvek jeles tanárját várhatjuk.*

Tanulmányait Berlinben, Leidenben folytatta az Eötvös Józseftől kapott állami ösztöndíjjal. A kor nagy orientalistájánál, H. L. Fleischernél doktorált Lipcsében 1872-ben. Közben Oxfordban és Cambridge-ben tanulmányozta a keleti kéziratokat, megtanult szanszk-ritül és oroszul is. 1872-ben Budapesten lett egyetemi magántanár, majd 1873-tól két évig újabb ösztöndíjjal keletre utazott Arany László és Heinrich Gusztáv társaságában, s Szíriában, Palesztinában és Egyiptomban kutatta az iszlám tradícióit. A kairói Azhar medreszében első európaiként hallgatott arab filológiát, iszlám teológiát és egyházjogot, s álrúhában vett részt egy pénteki istentiszteleten. Hazatérte után Eötvös utóda, Trefort Ágoston nem adta meg neki az ígért professzori állást, az egyetem is elutasította zsidó volta miatt, így 1876-ban a budapesti izraelita hitközség titkára lett. Főleg a zsidó iskolaiügy terén tevékenykedett. Nem lett professzor az 1877-ben megnyílt rabbiképzőben sem, mivel nem volt rab-bidiplomája, csak 1899-től tanított ott zsidó vallásbölcseletet.

1874-ben jelent meg Bécsben a Sia irodalomtörténetéről írt műve, 1877-es tanulmánya pedig a spanyolországi arabok fejlődését vetette össze a keletiekével, ez volt egyben akadémiai székfoglalója is. 1884-ban adta közre A mohamedán jogtudomány eredetéről című munkáját. Kétkötetes műve, a Mohamedán tanulmányok 1889–90-ben jelent meg Halléban német nyelven, majd később, halála után, angolul és franciául is kiadták. Egészen új módon tárgyalja benne az iszlám szent írásait, nemcsak a Koránt, hanem a Hadith nevű gyűjteményt is. Híres kézikönyve a szintén németül írt, 1897–99-ben Leidenben megjelent Értekezések az arab filológiáról. Magyarul írt könyve az 1881-es Az iszlám, melyet száz évvel később Az iszlám kultúrája címmel ismét kiadtak. Ehhez kapcsolódott a pogány arabok költészetének hagyományairól írt 1893-as munkája is. 1910-ben Heidelbergben jelent meg összegző műve, mely magyarul Előadások az iszlámról címmel látott napvilágot 1912-ben, Heller Bernát fordításában. A hebraisztika terén 1873-ban írta s Lipcsében adta ki A mítosz a hébereknél című művét, s átdolgozta Ballagi Mór A héber nyelv elemi tankönyve című munkáját is. Magyarul adta ki 1919-ben A zsidóság lényege és fejlődése című kétkötetes munkáját. Palesztináról írt könyve 1885-ben, Renan mint orientalista című műve 1894-ben, A buddhizmus hatása az iszlámra 1903-ban került az olvasók elé. Az iszlám az Omajjádok bukásáig a Képes világtörténet részeként, Az arab irodalom története az Egyetemes irodalomtörténet tagjaként jelent meg.

Naplóját, amelyet 1890-től 1919-ig németül vezetett, 1978-ban, magyarul 1985-ben adták ki. Az ifjúkorát is összefoglaló könyvben hitet tesz hűségéről hazája iránt, de beszámol számos konfliktusáról is pályatársaival és a rab-biképzővel, és összességében egy sértett, zaklatott embert tár az olvasó elé. Életművének 1927-es bibliográfiai összegzése 580 könyvet és tanulmányt említ, de ezt többször is kiegészítették. Hat kötetben összegyűjtött írásait 1967–73 közt jelentették meg németül. 1894-ben lett egyetemi tanár, 1905-től a budapesti egyetem sémi filológiai tanszékének vezetője volt – ekkor köszönt le 30 éven át viselt hitközségi állásáról, melyet lélekölő robotnak érzett. 1921. november 14-én halt meg Budapesten.

Goldziher Ignác alapozta meg a modern, kritikai módszerekkel dolgozó iszlámtörténetet. Európai szaktekintélyként tagja volt a berlini, a göttingeni, a szentpétervári, az amszterdami és a koppenhágai akadémiának, 1889-ben az orientalisták stockholmi kongresszusán nagy aranyérmet kapott. Többször hívták külföldre tanítani, ő azonban itthon maradt. 1876-ban lett az MTA levelező, 1892-ben rendes tagja. Goldziher tartják a legnagyobb magyar arabistának. Munkássága az iszlám kultúrtörténet majd minden területére kiterjedt, elsőként vizsgálta e vallás kialakulását történeti fejlődésében, feltárta az arab nyelvtudomány és történetírás kezdeteit, s bemutatta, hogyan tükrözik a Mohamedre vonatkozó hagyományok a korai iszlám vallási és pártharcait. Emléktáblája Budapesten, a VII. kerületi Holló utcai lakoházán, valamint székesfehérvári szülőházán látható.

Gaál Tamás / Cultura Magazin

Botlatókő őrzi az egykori leánygimnázium igazgatójának emlékét

A Bergen-Belsenben meggyilkolt dr. Lázár Piroska emlékére helyezték el botlatókövet az egykori iskola épülete előtt Budapesten, a Balassi Bálint utcában, írja a *Kibic*.

Dr. Lázár Piroska (1882–1944) leánygimnáziuma, amely 1915-től a Balassi Bálint utca 21–23. számú ház félemeletén működött, elsősorban a zsidó közép-osztály köreiben tett szert ismertségre. Belefutva az 1930-as évek egyre fojtogatóbb világába, igazgatóként és tanárként továbbra is érvényesítette haladó, a nemzetközi trendekkel összhangban lévő pedagógiai elveit, mindaddig, míg 1944-ben el nem hurcolták és Bergen-Belsenben meg nem ölték. (Férje, a híres színész, Beregi Oszkár túlélte a vészkorszakot.) Az emlékére helyezték el botlatókövet az egykori iskolának otthont adó épület előtt.

A botlatókő elhelyezése előtt az iskola életéről és Lázár Piroska munkásságáról emlékezett meg Szekeres Varsa-Vera egykori tanítványa, tanár, holokauszt túlélő, Fényi Tibor történész, a ház lakója, valamint Gera Judit, az ELTE professzor emeritusa, akinek édesanyja, Ránki Livia járt az iskolába.

A rövid beszédek után néhány korabeli dokumentumot is megtekinthettek az érdeklődők. Ezt követően került sor a botlatókő elhelyezésére a ház előtt. Az esemény a Mazsike Botlatókövek projektjének részeként valósult meg.

E m l é k o l d a l

EXKLUZÍV

Interjú Deblinger Eduárddal
az ortodoxia új elnökével

– Ön Deblinger Eduárd vagy Eduárd Deblinger?

– Értem a kérdést. Osztrák állampolgár vagyok, de kisebb megszakításokkal már két évtizede itt élek. Itt Deblinger Eduárd, külföldön fordítva.

– A pesti ortodoxiában ha jól emlékszem, a felszabadulás óta csak elhalálozás esetén történt elnökváltás. Most mi az ok?

– Herczog László, az elődöm hosszú ideje betegeskedik, s ezért nem volt képes ellátni az elnöki teendőkkel járó, nem mindig könnyű feladatokat.

– Az interjú idején Ön 1 hete tölti be a funkciót, így természetesen nem az eredményekről, hanem a terveiről faggatnám.

– Azzal kezdeném: katasztrófális helyzetbe került az ortodoxia. Vallási szempontból is, utánpótlás miatt is. A Wesselényibe már olyan kevés gyerek jár, hogy ezt már nem is lehet utánpótlásnak nevezni. A Hanna, az Alma utca otthon, hadd ne soroljam – amerre nézek, amerre nyúlok, mindenütt a gondok tömkelege fogad. Jól ismeri mindezt a Mazsihisz is, amely átvizsgálta egész gazdasági rendszerünket.

– Hány elnökjelölt között választhattak a tisztújító közgyűlésen?

– Én voltam az egyetlen! Senki más nem akarta vállalni ezt a csódtömeget.

– És most mi lesz?

– Egy dolog, hogy mit szeretnék, a másik, hogy mire lesz lehetőségem. Először a stabilitást teremteném meg, amire építkezni lehet. Az előjáróság, a Mazsihisz, de bárkinek a támogatásával szeretnék újra felépíteni ezt a hitközséget.

– A Mazsihisz közgyűlésein gyakori téma, hogy az ortodoxia úgymond lebegtetí a tagságát, a közgyűléseken már nem is képviselteti magát, hírek szólnak valamilyen külföldi ortodox rabbicsoport fenyegetéséről is, hogy amennyiben nem lépnek ki a Mazsihiszből, „elzárnak minden csapat”.

– Ha úgy tetszik, marad a „lebegtetés”. Értekezniem kell ez ügyben az új előjárósággal, az említett rabbikkal, vagyis természetesen nem egyedül fogok dönteni. Azt biztosnak vélem, hogy az itthoni zsidóságnak, a Mazsihisznek is, létkérdés az ortodoxia fennmaradása, mert meggyőződésem, hogy nélkülünk nincs magyarországi zsidóság. Természetesen ezt vallási, és nem gazdasági szempontból értem.

– A hírek arról is szólnak, hogy a közgyűlésen feszültség alakult ki a külföldi és az itthoni küldöttek között. Az ábra szerint a külföldiek „nyertek”.

– Először is: az, hol él az ember és hová fűzik az érzelmei, az nem biztos, hogy egy országot jelent. Nekem meghatározó, hogy a szüleim innen indultak. A szívem, a gondolataim már csak az irántuk érzett tiszteletből is idehúznak. Ilyen szempontból magyar zsidónak tekintem magamat.

– Milyen kapcsolatot terveznek a lubavicsiakkal és a többi külföldi indíttatású szervezettel?

– Egyelőre semmilyen. Mint mondtam, először a saját szénánkat akarjuk rendbe tenni. Utána a Mazsihisszel szeretnék rendezni a viszonyunkat.

– Milyen lesz ez a neológ–ortodox viszony?

– Hagyjuk ezt a „neológózást”, nevezzük Mazsihisz–ortodoxia kapcsolatnak. Én fontos (talán legfontosabb) célul tűztem ki a példamutatást. Kicsit lesarkítva: kódajsim tihju – szentek legyetek, mondja az Örök-évaló, mert én is az vagyok, áll a Tórában. A magyarázó szerint ember nem lehet szent, de az út, amelyet megtesz abba az irányba, már ele-

gendő. Ebben az irányba szeretném a zsidóságot terelgetni.

– Milyen tervei vannak a Wesselényivel?

– Egyetlen terv van: marad! Sokkal több gyerekkel.

– Honnan?

– A többi zsidó iskolából. Azokat a gyerekeket keressük, akik nem az asszimiláció útját választják, zsidó társaságban zsidó életet szeretnének élni.

– Hanna?

– Kisebb-nagyobb átalakítással csökkenteni lehetne a jelenlegi veszteséges működését. A pénz... pontosabban a Pénz. Akárhová nyúlunk, ebbe, illetve ennek hiányába ütközünk. Először azt szeretném megcsinálni, amit nélküle is lehet.

– Ha nem lennének a külföldi csoportok, élne még az itthoni zsidóság?

– Véleményem szerint valamennyi azon munkálkodik, hogy a zsidó élet folyamatos legyen.

– Nagyon diplomatikus válasz...

– Nem, ez nem diplomatikus, ez azt jelenti, hogy nélkülük már nem lenne.

– Arról mi a véleménye az Elnök Úrnak, hogy az anyagi feltételek enyhén szólva nem egyformák?

– Mindenki arra költi a pénzét, amire akarja. Növelni akarja a bevételét, hogy többet költhessen.

– Má nistáno? Miben különbözik az idei széder az eddigiektől?

– Niszán hónapjában járunk. Egyik újévünk. Szeretném, ha nemcsak jelképesen, de a valóságban is kezdete lenne az ortodoxia megújulásának.

– Köszönöm az interjút.

Kardos Péter

(2012)

Hacsek és Sajó

Hacsek: Üdvözlöm, Sajókám! Maga is a Dohányból jön?

Sajó: Igen. Csodálatosan szép volt a gettó felszabadításának évfordulója!

Hacsek: És milyen okosak voltak a rendezők!

Sajó: ???

Hacsek: Hat évtized után először nem üdvözölték a VIP-eseket.

Sajó: Ez miért okosság?

Hacsek: Mert az elmúlt években ahogy sorra mondták a neveket, csak 1-et tapsoltak meg, de azt nagyon! Minek ez a kirekesztés?

Sajó: És mit szól a rabbi beszédéhez?

Hacsek: Hát az valami gyönyörűség volt! Persze napjaink reklámdivata abba is betüremkedett!

Sajó: Micsoda???

Hacsek: A vörös csillagos usanka...

Sajó: Mi ebben a reklám?

Hacsek: Maga nem tudja? Heineken! A sör!

Sajó: Maga tényleg ilyen hülye? Senki nem hinné, hogy tettetli! Különbösen. A vörös csillagot mint tiltott önkényuralmi jelképet kimondani MÉG szabad!

Hacsek: Azt észrevette, hogy a prajcheszon lévő Dávid-csillagokból egy-egy ágat kitakartak?

Sajó: Úgy, mint a Lomnicit.

Hacsek: És az egyenruhás orosz katona?

Sajó: Az nekem is feltűnt, csak nem értettem, hogy ő a felszabadítókat vagy a Wallenberget elhurcolókat képviselte!!!

Hacsek: Feltűnt, feltűnt... Maga egy ünneprontó!

Sajó: Akkor minek kérdezősködik? Na, remélem, legközelebb csak a merő véletlen hoz össze magával!

(2012)

Aforizmák

A bigámia az, ha valakinek egygel több felesége (férje) van. A monogámia ugyanez. (Oscar Wilde)

A diplomata az, aki úgy tud elküldeni a fenébe, hogy szinte várod, hogy indulhass.

Az egészséges ember az, akit nem vizsgáltak ki elég alaposan.

Az esély nem más, mint alkalom arra, hogy ugyanazt a hibát még egyszer elkövessük.

A felelés az a paradox oktatási forma, amikor valaki olyasmit magyaráz, amit nem tud – annak, aki tudja.

Az infúzió a leghosszabb evőeszköz.

A jó tanács az, amire az okos embernek nincs szüksége, s amit az ostobák nem fogadnak meg.

A lánész az, aki megoldja a problémát, amelyről nem is tudtuk, hogy létezik.

A nő a férfi jutalma, a nő jutalma az a tudat, hogy ő a jutalma.

A régész az, akinek a karrierje romokban hever.

A sport dőreség: ha az ember egészséges, nincs rá szüksége, ha beteg, nem szabad csinálnia. (Henry Ford)

(2003)

Zé

Az ortodoxok és a neológok
közelednek egymáshoz

Az izraeli történészprofesszor lelkesen oktatja
Magyarországon is a zsidó tanokat

Rendszeres vendégprofesszor a magyarországi neológia egyetemén. Shlomo Spitzer Budapesten született, de kalandos életpályája más európai országokba is elvezette. Családjával Izraelben él.

Ortodox emberként hogy került olyan viszonyba a neológiával, hogy az ORZSE-n vállaljon munkát?

A kommunista rendszer a rabbiszemináriumban nem adott lehetőséget komoly tanulmányokra. Fontosnak tartottam, hogy részt vegyek a zsidó tanok oktatásában. Az ortodoxok és a neológok pedig napjainkban közelednek egymáshoz. (De nem Magyarországon – a szerk.)

Mit tanít az ORZSE-n?

Főként a doktoriskolán adok elő zsidó történelmet. Kétszer egy évben két-két hetet töltök Budapesten. Rabbi szakosokat is tanítok: a témák a babilóniai gáonok korszaka, Rási és a többi híres askenázi tudós, a Tanach és a Talmud.

Min dolgozott a közelmúltban és most?

Komoróczy Gézával közös könyvünket Scheiber-díjjal jutalmazták. Címe: Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez a kezdetektől 1986-ig. Kutatási területem a középkori zsidó történelem, a magyarországi zsidóság története, a zsidóság története a Habsburg Birodalomban. Tavaly jelent meg héberül a Magyar zsidó községek 1944 című munkám, amely ábécérendben, enciklopédiaszerűen mutatja be a magyar ortodox közösségeket a holokauszt előtt. Most a folytatáson dolgozom, amelynek az ausztriai települések a tárgya. Ezek egyharmada is magyar, hiszen Burgenlandban sok magyar község volt. Foglalkozom híres középkori tudósok kézírataival is.

Milyen a Bar Ilan Egyetem, ahol Izraelben dolgozik?

Vallásos egyetem, ami azt jelenti, hogy minden diák köteles az évi tanulmányai során hat-nyolc judaisztikai kurzust elvégezni. Ez lehet Tanach, Talmud, szokások, zsidó filozófia. Sok arab lány is jár hozzánk. Valamelyiküket megkérdeztem, miért ide jelentkezett. Azt mondta, ez rendes hely, itt biztosan nem fog elkallódní.

Őn 1938-ban született a VI. kerületi Dalszínház utcában. Megjárta Ausztriát és Svájcot is.

1944-ben a Nagymező utca 25. alatti csillagos házból a nyilasok kitereltek minket, de szerencsénkre nem a Dunához, hanem a gettóba. Itt történt a tragédia: 28 éves édesanyám az ostrom alatt nem jött le a pincébe, és egy gránátszilánk pont a szívébe fúródott. Apám viszont hazagyalogolt Ukrajnából, a munkaszolgálatból. Amikor 1949-ben a nagybátyámmal közös textilüzletüket államosították, kivándoroltunk Ausztriába. Tizenegy éves voltam akkor. Bécsben egyetlen iskolában nem volt szombat tanítás, egy francia líceumban. Itt tettem le az érettségim, és innen ered francia nyelvtudásom. Ezután Svájcban, Luzernben, majd Londonban jártam jesivába.

Rados Virág

(2012)

NYITÁS ELŐTT

Európai „húskombinát” a Dob utcában

Szeptember közepén, amikor a Kazinczy utcai kolbászüzem bezárt, aggódva kérdeztük, működik-e még kóser kolbászüzem Budapesten, vagy külföldről kell beszerezni a méregdrága árut. Látogatást tettünk az új helyszínen, a Dob utca 35.-ben, ahol szorgos kezek még dolgoztak, de a vadonatúj berendezés már a helyén állt a csinos üzlethelyiségben. Érdeklődtünk a nyitás várható időpontjáról. Kővári Dezső, aki segítőjével, Vizi Jenővel végigélte, végigcsinálta a helyiség átalakítását, a berendezések elhelyezését, fáradtan annyit mond: Egy szekér négy keréken halad. De emeléssel, tologatással két keréssel is elmegy. Most itt tartunk. Próbáizem folyik, a megtermelt árut intézmények – kórház, iskola, Szeretetotthon – részére szállítjuk. A nyilvános árusítást későbbre tervezzük, majd a beszélgetés végén elmondom, mikorra. Nézz körül. Pesten nem fog találni hasonlóan modern húsboltot. Ez már európai szint. Lesz itt grillésirke, meleg kolbász, amelyet a helyszínen lehet fogyasztani mustárral, van itt falikút, ahol a kezét lehet leöblíteni. Az eladótérben található még hűtőpult, elektromos szeletelőgép, vákuumsomagoló masina. Továbbmegyünk a boltból az üzemrészbe, tükröfényes hűtőkamra az egyik oldalon, néhány méterrel arrébb egy másik is fénylik a sarokban, külön van a marhahús, külön a szárnyasnak. A marhahús reinigolását amíg beszélgetünk, reb Kesztenbaum sakter, mesgiách szakszerűen végzi. 500 literes főzőüst áll a fal mellett, az üzemrész közepén nagyméretű rozsdamentes munkaasztal. Valamennyi fémberendezés rozsdamentes. A füstölő szagelszívóval ellátott. Az egész helyiség légkondicionált. Fontos munkaeszköz a szálaműüzemben a keverőgép, a daráló és a qinter, a húspépelő berendezés. Jelentős helyet foglal el a kóserozó szóó egység. A földszinten is van mellékhelyiség, az

udvarra nyílik a hátsó kapu a nyers áru érkezésére. A galérián öltöző, mosdó, mini ebédlő, fűszer- és általános raktár.

Kővári Dezső megmutatja a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal határozatát. Mivel a Dob u. 35. épülete műemléknek van nyilvánítva, szükséges volt a hivatal engedélye, amelyet az alábbi indoklás szerint meg is adtak. „A benyújtott dokumentációt átvizsgálva és a helyszíni szemlén tapasztaltak alapján megállapítottam, hogy a tervezett munka – a kikötések betartása mellett – nem sérti a műemlékvédelem régészeti örökségvédelmi érdekeit, továbbá megfelel az általános érvényű kötelező építésügyi előírásoknak...”

Díszes keretben látható az ortodox rabbiság kóseriságot igazoló hecsherje. Egy másik díszes keretben amerikai rabbik áldása olvasható.

Kővári Dezső úgy érzi, ez egy életmű betetőzése. Nehéz elmondani az utóbbi hat hónap erőfeszítéseit, de ha a galériáról áttekinti a boltot és üzemet, akkor valami elégedettséget érez.

A helyiség a Hitközségé, a bérleti jog Kővári Dezsőé.

Dezső bácsi szeretné, ha egy jeles napon, ünnepélyesen nyílna meg az üzlet. A tervek szerint ez a dátum a második ádar hónap hetediké, Mózes születésének és halálának évfordulója, valamint Eizik Taub kállói rabbi Jahrzeitje közelében lenne. Vagy előtte, vagy utána lévő vasárnap. Megfelelő helyen a nyitás pontos időpontja ismertetve lesz. Kővári Dezső reméli, hogy a vásárlók az árakkal, a kiszolgálással, az áru minőségével egyaránt meg lesznek elégedve, és sokan látogatják majd a rövidesen megnyíló boltot.

D. G.

(2003)

Bát micva Szombathelyen

Hang, amit régen nem hallottunk

Nemrégiben különleges, szinte történelmi esemény részesei lehetünk: bát micva-ünnepséget tartottunk – az első egyikét a holokauszt óta Nyugat-Magyarországon.

Nemcsak egy lány nagykorúvá válását ünnepeltük, hanem egy mély közösségi élményt is, ami újraélesztette a zsidó jelenlét hangját ebben a sokat próbált térségben.

Szombat reggel hosszú idő után újra megszólalt a Tóra Szombathelyen. Jöttek vendégek Sopronból, Mosonmagyaróvárról (az előimádkozó is onnan érkezett), valamint más környező közösségekből is. Ez az alkalom valódi regionális összefogás eredménye volt, amely megmutatta: élnek még a kapcsolatok, az egymás iránti felelősség és a közös jövő iránti elkötelezettség a nyugati határ menti zsidó közösségekben.

Az ünnepséget **Zeitler Ádám**,

Szombathely vallási vezetője, rabbinövendék és az OR-ZSE doktorandusza, a Lauder Javne iskola főigazgatója vezette. A Tórát **Timár**

Olivér olvasta fel – ő volt az örömapa, aki szintén az OR-ZSE rabbi szakos hallgatója.

A bát micva, a lány vallási nagykorúvá válásának pillanata itt most még többről szólt: a visszatérésről. Visszatérés a közösséghez, a reményhez, bizonyítékul, hogy a legsötétebb történelmi idők sem képesek végleg elnémítani a hitet, az ünnepet, az életet.

Ez az esemény nemcsak egy családnak, nemcsak Szombathelynek jelentett sokat – hanem mindannyiunknak. Láttuk, ahogy a múlt fájdalmából újra öröm fakadhat, a csendet pedig felválthatja az ének, az áldás, a jövő.

Mázál tov a **Timár** családnak, különösen **Tamarának!**

(A fotó a szombat bejövetele előtt készült.)

A kulcs

Sanyikám, nekem ezek nem tetszenek, egyáltalán nem, na. Most mit mondjak, nekem más a gusztsusom. A szép tájak, csinos nők portréja, virágok, havas hegyek, lovak, igen, igen a lovak, leginkább az almásderes. Képzeld, a múltkor a pécsi vásáron voltam, és belebotlottam, szinte szó szerint, mert földre rakott pokrócon árulta a srác. Nem akarok nagyozni, de valami szuper. Ágaskodó szürke, a nyeregben piros zakós, fekete sapkás, fekete lovaglónadrágos, fényes, sarkantyús lovaglósizmás lovas, mellettük tucatnyi tarka vadász kutya... Te, én teljesen belehabarodtam. Más se kellett annak a vigécnek, olyan árat mondott, hogy tényleg közel voltam az ájulathoz. El is mentem onnan. Készáltam, míg lenyugtatam magamat, hidd el, szinte nem is láttam, milyen portékát kínálnak.

Visszamentem, mint valami érdektelen, elkezdtem vele alkudozni, többször búcsút imitáltam, aztán mégis visszamentem. Nem akarom az időt pazarolni. Kétórás alku, ordítózás után megállapodtunk. Mivel a csávó esküdözött, hogy a kép színtiszta angol, a téglási grófi kastélyból való, a gróf hozta az országba. Ha hiszed, ha nem, egy Trabant ára ráment arra a képre – pedig keret sem volt hozzá. De nekem kellett, keretet Szegeden csináltattam hozzá. De sokat fecsegek, mutassál nekem réz- és bronztárgyakat, csak ne aranyáron. Jó, mi? Réz és bronz aranyáron! Vettem az asszonynak egy csinos vitrint, még alig van valami a polcain, kéne néhány dísz tárgy. Gondoltam, hogy neked ilyenek is vannak. Hogy adod a rézmozsarakat? Mennyi? Mondtam, ne aranyára legyen. Az ötért adok egy tízezt, rendben? Kezet rá. Nézd már, az meg milyen óra, azok nem számok, ugye, azok zsidó betűk? De te jobban tudod. Na, jól sejtettem. Bonyolultak vagytok ti, Sanyikám, már nehogy megsértődjél. Mér nem jó néktek az arabok száma? Már bocsánat, ez rossz vicc volt, pedig nem annak szántam. Te tudod olvasni, érted, ugye? Te ott is éltél, ugye, palesztin is voltál? Jól van na, nem kell hülyézní, tudom én, miből lett Izrael, tehettek én róla, hogy mi volt, hogy volt, mi lett, mi nem lett? Hagyjuk, az antik cuccokhoz jobban értünk, te is, én is, igaz-e?

Igen, mi ott éltünk harminchéttől ötvenkettőig. Előbb tanultam meg hétévesen a héber betűket, mint a magyart. Még katona is voltam, tűzér. Visszajöttünk, apámnak nem tetszett a kibucos élet, ráadásul mint a kommunistákhoz húzót, egyre inkább mellőzték. Visszatért hát a szerelmes szakmájához, újra asztalos lett itt, a ktsz-ben. Én? Én a dolgozók iskolájában két év alatt letudtam az általánost, közben a Tüzeprnél voltam raktáros, beszerző. Aztán estin leérettségiztem. A Tüzepről megyek majd nyugdíjba hamarosan. Hagyd azt a kulcsot, az nem eladó. Hogyhogy miért? Nem minden eladó, világos? Jobbat ajánlok neked: vedd meg ezt a két festményt, nagyon felkapott festőtől van, Scheiber Hugó. Na, nézd, az egyiken ló is van a hintó elé fogva.

Sanyikám, nekem ez nem smakkol. Olyan darabokból van megfestve a kalapos, szakállas ember, olyan furcsa a sötétszürke, zöldes szín. A lóról ne is beszéljünk, te felismered rögvést, hogy ló van a hámba kötve, mert én nem. Ez nem nekem való, hová rakhatnám? Majd te elsefteled, tehozzád sokan járnak, én meg gyűjtöm, ami tetszik. Mennyibe lenne nekem ez a díszes kulcs, hú, milyen nehéz, vigyázni kell, nehogy majd a kicsi gyerek a lábára ejtse. Nem adod? Aranyért se. Ja, azért megkaphatnám? Jó fej vagy. Mondok én valamit: kint, a kocsimban van neked valami nagyon frankó. Olyan, amit nagyon komálsz. Az, az, rabbi képe, de még milyen! Behozom. Micsoda? Festékszaga van? Na ne! Be volt csomagolva egy törölközőbe, tudod, biztos attól kapta. A nagyesküt is leteszem neked, hogy valódi antik darab. Mit mutatol nekem, jó, tényleg ennek a mása, csak... Igen, a tiéd valahogy frappánsabb, vagy hogy is mondják. Na jó, jó volt beszélgetni. Azért ne emlegetsd másoknak, hogy másolatot mutattam. Tehetek én róla? Az én fejem sem káptalan, hogy mindenről tudjak. Azér ha netán a kulcsot piacra dobnád, szóljal nekem... Ja, holnap hoznak nekem egy valódi Lakos Alfrédot, esküszök. Ha nem haragszol, majd megmutatom, hátha...

Politzer Tamás

Mi lesz a volt egri zsinagóga és jesiva sorsa?

Eger polgármesterével, **Vágner Ákossal** tárgyalt **prof. dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke a napokban. A polgármesteri hivatalban megtartott találkozón két téma került napirendre: az egyik annak az önkormányzati képviselőnek az ügye volt, aki náci időket idéző, antiszemita posztot osztott meg a Facebook-oldalán. A másik téma az egykori zsinagóga és a mellette lévő volt jesiva jövőbeni sorsának kérdése volt. A megbeszélésen részt vett **Vajda János** helyi hitközségi elnök, **dr. Singer Dávid**, a Mazsihisz elnöki kabinetvezetője, valamint **Gömöri László** alpolgármester.

Előljáróban dr. Grósz Andor arról a **Rák Sándorné** fideszes önkormányzati képviselőről beszélt, aki egy olyan Facebook-posztot osztott meg, amelyben *genetikailag magyarellenesnek és judeo-bolseviknek* nevezte **Dobrev Klárát**, a DK elnökét. A helyi és országos felháborodás hatására a képviselő bocsánatot kért, majd Vágner Ákos polgármester bejelentette: a Fidesz-frakció

Vágner Ákos, dr. Grósz Andor és dr. Singer Dávid

Fotó: egri önkormányzat

visszahívja a képviselőt a Kulturális és Idegenforgalmi Bizottság elnöki posztjáról.

Az eset kapcsán a Mazsihisz elnöke közölte: értékel, hogy a polgármester az önkormányzat nevében tel-

jes mértékben elhatárolódott a képviselő megnyilatkozásától, csak hogy Rák Sándorné még mindig megtartotta képviselői mandátumát, ami nézetünk szerint elfogadhatatlan. A polgármester válaszában megerősítette: Rák Sándorné megnyilvánulása ellentétes az egri városvezetés és a Fidesz-frakció értékrendjével, ezért hívták vissza az elnöki posztjáról.

A másik fő téma a Hibay Károly utcai első egri zsinagóga és a vele szomszédos ingatlanon lévő volt jesiva sorsának megvitatása volt. Az előzményekről tudni kell: a zsinagóga 1840-ben épült helyi zsidó családok adakozásából, a holokauszt után azonban szakrális funkcióját elvesztette. Hosszú éveken át raktárnak használták, majd a Kis Zsinagóga Egri Kortárs Művészeti Kiállítóter működött benne, de már az is bezárt. Az épület jelenleg üresen áll. A mellette lévő ingatlanon 1923-ban épült fel egy jesiva, amely jelenleg óvoda-ként funkcionál.

A közgyűlés a 2025. áprilisi ülésén úgy döntött, hogy a volt zsinagógát öt évre az Egri Zsidó Hitközség használatába adja *kulturális és vallási köztér* céljaira.

A találkozón dr. Grósz Andor elmondta: ahhoz, hogy a volt zsinagóga felújítására, fejlesztésére a Mazsihisz és az helyi hitközség forrásokat áldozzon, hosszú távon a tulajdonba adás jelentene megoldást. Hozzátette: ez kölcsönösen előnyös volna mind a Mazsihisz, mind a város számára, hiszen a *hitközség a saját tulajdonát fejlesztené, és a felújítás eredményeként a belváros szívében található épület Eger új ékköve lehetne, amely egyrészt szakrális célokat szolgálna, másrészt tartalmas kulturális programoknak adhatna otthont.*

Vágner Ákos erre reagálva kifejtette: a város az épületet öt évre adta az egri hitközség használatába, amit adott esetben meg lehet hosszabbítani. A polgármester és a Mazsihisz elnöke azzal búcsúzott egymástól, hogy az ingatlanokról tovább folytatják az egyeztetéseket.

25 éve halt meg Walter Matthau Oscar-díjas filmszínész

A kaktusz virága; Hello, Dolly!; Napsugár fiúk; Várlak nálad vacsorára. Emlekszik még a kedves olvasó ezekre a nagyszerű filmekre? Ha nem, akkor bizonyára már csak a *Dennis, a komisz* című komédiából ismeri **Walther Matthaut**. Az Oscar-díjas sztár negyedszázaddal ezelőtt, 2000. július elsején hunyt el.

Olyan különleges arca, tekintete és hangja volt, amilyenről minden filmvígjáték-rendező álmodik: ráadásul ez az arc, tekintet és hang egyre jellegzetesebb lett. Walter Matthau ugyanis nem annyira öregedett, mint inkább „walthermatthausodott”. Még az is jól állt neki, hogy idővel festetni kezdte fiatalokorban még koromfekete haját – pedig egy férfi esetében a hajfestés nagyon gáz (hogy a *Gáz van, jövünk!* című filmjének címéből vett fordulattal éljünk).

Ukrajnai és litvániai zsidó szülők gyermekeként született 1920. október 1-én, méghozzá New Yorkban. A születési helynek azért van jelentősége, mert Walter Matthau (akkor még *Walter John Matthew*) egy New York-i zsidó színházban (*New York Yiddish Theater*) kezdte a pályáját.

Mivel a neve remek vígjátékokkal forrt össze, aki nem tudja, nehezen képzelné el róla, hogy a második világháborúban törzssörmesterként szolgált az Egyesült Államok hadseregében. S hogy fokozzuk a meglepetést: ugyanabban az egységben harcolt, mint egy másik, később szintén Oscar-díjassá lett filmszínész: **James Stewart**.

S ha már Oscar-díj: Walter Matthau nem a nagyszerű főszerepeivel, hanem egy mellékszereppel érdemelte ki a filmvilág legnagyobb elismerését, ráadásul egy olyan, 1966-ban bemutatott komédiában nyújtott alakításáért, amelyre már alig emlékszik valaki: a címe az volt, hogy *Sógorom, a zugügyvéd* (*The Fortune Cookie*).

A többség a bevezetőben említett alkotásokból emlékszik rá: *A kaktusz virága; Hello, Dolly!; Napsugár fiúk; Várlak nálad vacsorára*. Igaz, az 1990-es években is emlékezetes filmekben játszott, ilyen volt a *Dennis, a komisz; A szomszéd nője mindig zölddebb (I-II.);* vagy a *Tengerre, tata!*

Élete utolsó éveit sajnos súlyos betegség keserítette meg, de az lesz a legjobb, ha nem ezen szomorkodunk, hanem annak örülünk, hogy a szegény kelet-európai zsidó családból származó Walter Matthau mennyi-mennyi nevetést, felhőtlen percet és sok-sok vidámságot szerzett nekünk.

Legyen áldott az emléke!

Dávid-csillagra cserélték a keresztet francia temetőben

Az elmúlt hetekben hat német katona sírján Dávid-csillagra cseréltették a keresztet franciaországi hősi katonai temetőben, ugyanis az első világháborúban a német hadseregben szolgált férfiak zsidók voltak. **Meier Levi, Julius Löwenstein, Moses Cohen, Eduard Moses, Friedrich Rahmer** és **Siegmund Metzler** sírköavatásán **Jacob J. Schacter** rabbi azt mondta: „A zsidó nép nevében üdvözlünk titeket itthon.”

Az Operation Benjamin (OB) nevű, észak-amerikai nonprofit szervezet a zsidó maradványokat tartalmazó sírok téves megjelölése ellen lobbizik szerte a világon azzal a céllal, hogy a halottak megkaphassák azt a végtisztességet, hogy valóságuk, származásuk szerinti sírkövek legyenek.

Az amerikai szervezet munkájának mintájára a német hadisírokat gondozó szövetség franciaországi temetőben nyugvó, egykor a német hadseregben szolgáló zsidó katonák sírkövét cseréltette ki, azokon ugyanis eddig kereszt volt látható Dávid-csillag helyett.

Az OB sírköavató ünnepségei úgy zajlanak, hogy Shalom Lamm, a nonprofit szervezet történésze köszönetet mond az elhunyt katonáknak az Egyesült Államoknak nyújtott szolgálatukért, majd Jacob J. Schacter rabbi, az OB elnöke hozzáteszi: „A zsidó nép nevében üdvözlünk titeket itthon.” Ezt a szertartást vette alapul a német hadisírokat gondozó szövetség is.

„Csodálatos volt látni, ahogy ugyanezt megteszi Dirk Backen, a német hadisírokat gondozó szövetség főtákará Meier Levi és a többi katona sírköavatásán” – nyilatkozta **Liz Steinlauf**, az OB igazgatósági tagja a JNS portálnak. A síremlékek kicserélését támogatta a német kormány is.

Fotó: Anibas Photography / Operation Benjamin

A 12 napos háború összefoglalása az offenzív realizmus lencséjén keresztül

Aki szabályokon alapuló világ-rendről, nemzetközi szervezetekről, normákról és a nemzetközi jogról akar olvasni, annak figyelmébe ajánlom a Libri gyerekkönyvrészlegét.

Aki a geopolitikai kérdésekben „hisz” vagy „nem hisz”, az forduljon a területileg ügyeletes plébánoshoz (vagy rabbijához – a szerk.).

Ez a rövid összefoglaló nem nekik szól.

A 2025. júniusi konfliktus nem háború volt a klasszikus értelemben. Nem ütközet, hanem tűzpróba – a regionális elrettentés végrehajtott kísérleti robbantása. A 13-án kezdődött izraeli „Feltámadó Oroszlán” hadművelet egyetlen éjszaka alatt lerántotta a leplet az iráni stratégiai illúziókról: a nukleáris infrastruktúra, a vezetési lánc, a légvédelem – mind csak díszlet volt egy szebb jövőről szóló forradalmi mesében. Irán vezetői közül tucatnyian nem érték meg a hétfőt.

Másnap Irán megpróbálta visszautratni magát a stratégiai valóságba: ballisztikus rakéták, öngyilkos drónok és húshi tűzközetítés záporozott izraeli célpontokra. Az Arrow és Tsa. elvégezték a dolgukat, de néhány lövedék így is célba ért – vérről írt emlékeztetők, hogy a védelem sosem százszázalékos.

A következő napok a „reaktív stratégia” tankönyvi példái voltak: Irán támadott, Izrael válaszolt, Irán újra lőtt, Izrael mélyebbre vágott. A beérsevei Soroka kórházat ért iráni csapás után Izrael már nem csak célzottan reagált – hadüzenet nélkül kezdett rendszert bontani. Fordo, Natanz, Iszfahán: egyenként, sebészi pontossággal lettek kihúzva az iráni nukleáris egyenletből.

Amikor június 20-án az Egyesült Államok B-2 bombázói megjelentek a perzsa égbolton, és 13 tonnás bunkerrombolóikkal a földdel tettek egyenlővé három föld alatti létesítményt, Irán számára világossá vált: a játék véget ért. A 24-én kihirdetett tűzszünet már csak politikai fedő-

sztori volt egy katonailag eldölt háborúhoz.

Veszteséglista – katonai nyelven: input, output, következmény

Irán: hivatalos adatok szerint 215-250 katonai halott, 224-363 civil áldozat. Amerikai becslések szerint a teljes halálozás a 865 főt is elérte. 2500-3400 sebesült. Legalább 20 tábornok, 14 nukleáris tudós és tucatnyi repülőgép, helikopter, parancsnoki központ, rakétabázis és légvédelem ment a semmibe. Három kulcsfontosságú dúsítólétesítmény megszűnt létezni.

Izrael: a veszteség minimális: 29 halott. Sebesült: 600-2500 fő. A támadások Bat Jamban, Tel-Avivban, Haifában és Ramat Ganban okoztak infrastrukturális károkat, de stratégiai értelemben ezek csak a kamerák által felnagyított villanások voltak.

Mérleg – stratégiai könyvelés szerint

Izraeli oldalon:

Az IRGC legfelsőbb vezetése likvidálva.

Az iráni atomprogram évekkel visszavetve, földbe gyalulva.

A légvédelem lebénult, a légierő szabadon dolgozott.

A proxy-hálózat (Hezbollah, húszik, milíciák) működésképtelen.

Szíriában az Aszad-rezsim már csak egy lábjegyzet a történelem-könyvben.

Az iráni psziché: destabilizálva.

Iráni oldalon:

Néhány rakéta átjutott.

Pár tucat izraeli civil meghalt.

A húszik be lettek kapcsolva, kilóttek néhány eszközt északi irányba, de nem befolyásoltak semmit.

A lassú felülrőlharc a Hamász ellen tovább folytatódott, párhuzamosan a főműsorral.

A rendszer túlélte, de mint a Kászim Szulejmáni utáni Irán – már nem ugyanaz.

Az USA szerepe – „a nagy testvér nem nézheti tétlenül”

Amikor Washingtonban úgy döntöttek, hogy ideje letörölni néhány mélyen ázott iráni létesítményt a térképről, akkor nem kértek felhatalmazást. Megtették. A katonai siker gyors volt, a diplomáciai lecsengés szintén: Trump bejelentette a tűzszünetet, a világ pedig fellélegezhetett – a piacok is.

Következmények – a jövő romjai

Iránnak évek kellene, hogy stratégiai kapacitásait újraépítse – ha képes rá.

A rezsim túlélte, de sebzett, és mind regionálisan, mind globálisan izolált. Sem Kína, sem Oroszország, sem a BRICS, sem a proxyk nem siettek a segítségére.

A proxy-hálózat szétszóródott – újraszervezése bizonytalan.

Izrael elrettentő képessége megnőtt, sőt: precedenst teremtett.

A Közel-Kelet stratégiai térképe újrarajzolódott, de a kérdés nem zárult le – csak elnapolták a következő felvonást.

Három kognitív korlát omlott össze:

1. A félelem Irántól és az általa kiépített proxy- és rakétabástyáktól.
2. Izrael önelrettentése.
3. Amerika önelrettentése.

Zárójelentés – a stratégiai könyörtelenség jegyében

Ez a háború nem a békéért folyt, hanem egy jobb háborús pozícióért. Izrael célja nem a megsemmisítés, hanem a döntő erőfölény demonstrálása volt – sikeresen. Irán célja a rezsim túlélése volt – per pillanat elérte, de túl magas áron. A régió most csendesebb – de ez nem béke, csak szünet két nyílt fázis között.

Robert C. Castel

Eközben a nyugati média, amely a trendek, a felháborító kattintások és a hamis narratívák megszállottja, gondosan ehhez a hangulathoz igazítja üzeneteit. A profit felülírja az elveket, a kiegyensúlyozottságot a torzítás váltja fel.

A kontextust eltörlik.

Izrael és a zsidók pedig ismét a világ kedvenc gonosztevőivé válnak.

Nap mint nap demonizáló tudósítások árasztják el az európai képernyőket Izraelről, és a zsidó államot nem ostromlott demokráciának, hanem szörnyűséges agresszornak festik le.

Nem csoda, hogy a franciaországi zsidó iskolásoknak azt mondják, hogy rejtsek el a Dávid-csillagot. Nem csoda, hogy Berlinben, Londonban és Amszterdamban fegyveres őrkre van szükség a zsinagógákban. Nem csoda, hogy a zsidók sutognak a kávézóknak, vagy eltávolítják a mezuzákat az ajtóikról.

2025 van, de az antiszemitizmus Európában gyorsabban növekszik, mint az 1930-as években. Ezért jönnek. Ezért csókolta meg egy repülőgépi Párizsból, Madridból és Manchesterből érkező zsidó egy háború sújtotta ország földjét és nevezte hazájának. Mert még tűz alatt is Izrael marad az egyetlen ország a Földön, amely nemcsak a zsidókért, hanem a zsidók miatt létezik.

Ez az egyetlen hely, ahol a zsidó identitás nem teher. Ahol a zsidó gyerekek büszkén, szabadon és biztonságban nőhetnek fel, nem annak ellenére, hogy kik ők, hanem éppen azért, akik. Ez Izrael ereje, ezért jöttek ide, és ezért fognak jönni továbbra is.

És ezért van az, hogy bármit mond is a világ, Izrael soha nem a probléma lesz. Mindig is a válasz lesz.

Vajda Tamás

Minek kellene történnie ahhoz, hogy a zsidók valóban félteni kezdjék az életüket és a jövőjüket?

Uri Pilichowski rabbi írásának fordítása

A közelmúltban Washingtonban és a coloradói Boulderben elkövetett antiszemita támadások lesújtották a zsidó világot. Amerikát a zsidók számára legbiztonságosabb diaszpóraországnak nevezték a zsidó száműzetés történetében. Egyesek azon tűnődnek, vajon nem kellene-e most átértékelni ezt a nézetet.

Amint arról nemrégiben a kneszet bevándorlási, beilleszkedési és diaszpóraügyekkel foglalkozó bizottsága beszámolt, az antiszemita incidensek számának növekedése Amerikában 2024-ben is folytatódott, és ismét megdőlt az incidensek éves rekordja (46 évvel ezelőtt kezdtek el erről statisztikát vezetni). Az észbontó számok: 2024-ben összesen 9354 antiszemita támadás, zaklatás vagy vandalizmus történt – ez 5%-os növekedés 2023-hoz képest, 344%-os növekedés az elmúlt öt évben, és 893%-os növekedés az elmúlt évtizedben.

Kézenfekvő a felvetés: Minek kellene történnie ahhoz, hogy a zsidók valóban félteni kezdjék az életüket és a jövőjüket? Sok zsidó azt kérdezi, hogy a világszerte növekvő antiszemitizmus a holokauszt előtti Európához hasonlítható-e. Vajon 2025-ben megismétlődik-e 1937, az az év, amelyet sokan a legutolsónak tartanak, amikor az európai zsidóknak még lehetőségük volt elmenekülni a növekvő antiszemitizmus elől? Az egyik fő különbség a holokauszt előtti Európa és a ma tapasztalható növekvő antiszemitizmus között az, hogy az európai antiszemitizmus államilag támogatott volt, míg a mai kormányok aktívan küzdenek ellene.

Az Egyesült Államokban például négy hónappal a 2023. október 7-i szimchát törái megszárlás előtt a Biden-kormány felismerte az antiszemitizmus drámai növekedését, és kiadta az antiszemitizmus elleni küzdelemre vonatkozó amerikai nemzeti stratégiát. Tíz nappal hivatalba lépése után pedig Trump elnök lépéseket tett az összes szövetségi erőforrás bevetésére az amerikai egyetemeken és utcákon robbanásszerűen terjedő antiszemitizmus elleni küzdelem érdekében, utasította minden szövetségi végrehajtó minisztérium és ügynökség vezetőjét, hogy számoljon be a Fehér Háznak az antiszemitizmus elleni küzdelemhez rendelkezésre álló valamennyi büntető- és polgári jogi hatóságról és intézkedésről, továbbá utasította az igazságügy-minisztériumot, hogy többek között vessen véget a Hamász-párti vandalizmusnak és megfélemlítésnek, és vizsgálja ki és büntesse az egyetemeken tapasztalható zsidó-ellenes rasszizmust.

De még ha a kormányzat jelentős lépéseket tett is és rendszabályokat vezetett be a növekvő antiszemitizmus és a zsidókkal szembeni erőszak elleni küzdelem érdekében, a világ zsidósága kezdett attól tartani, hogy ez az antiszemitizmus nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is különbözik a korábban tapasztalt kortárs antiszemitizmustól. A zsidók érezték, hogy helyzetük megváltozott. Felismerték, hogy az antiszemita támadások nem csak lépésről lépésre, hanem exponenciálisan változnak, és fennáll a veszélye annak, hogy a jövőben még komolyabb növekedés következik be.

„Közvetlen összefüggés van Izrael demonizálása, az antiszemita gyűlöletbeszéd eltűrése a közéletben és az erőszakos cselekedetek között” – írta nemrég **William Daroff**, az Amerikai Zsidó Szervezetek Elnöki Konferenciájának vezérigazgatója az X-en. „Az október 7-i borzalmak óta tartó könyörtelen antiszemita uszítás – amelyet nemzetközi szervezetek és politikai vezetők világszerte felerősítettek – halálos következményeinek vagyunk most tanúi. Ez nem politikai vita, ez a gyűlölet általánossá válása, és ennek következményei vérben mérhetőek.”

A globális zsidóság növekvő félelmei egyre inkább kezdtek párhuzamosan futni azzal a kérdéssel, hogy vajon „1937-et írunk-e újra”. A zsidó emberek számára elengedhetetlenül fontos annak felismerése, hogy a zsidó történelemben ritkán fordul elő kétszer pontosan ugyanaz az üldöztetés. Ironikus módon a fokozatos rabszolgaságot bevezető fáraó, a sorshúzást rendező Hámán és a földet eltörlő és átnevező rómaiak óta a zsidók ellenségei folyamatosan újításokkal állnak elő a zsidó nép elleni támadásaikban.

A mai zsidó közösség jelenkori eseményként él együtt a holokausztal, nem mint a régmúlt történelmi eseményével. A nem zsidók számára kihívás lehet megérteni, hogy a mai zsidók, akik Amerika és Izrael biztonságába születtek, úgy élnek a holokausztal, mintha az csak nemrég történt volna, és bármikor újra megtörténhet. A mai zsidók olyan közösségekben nőttek fel, amelyek a középpontba állították a holokausztot és a „Soha többé” leckéjét. Azok a zsidók, akik tanúi az antiszemitizmus erősödésének, találkoztak túlélőkkel, és hallották a történeteiket arról, hogy lekésték az Európából induló utolsó hajókat, és a táborokban rekedtek a menekülés lehetősége nélkül. A mai zsidókba bevésođtek ezek a rémálmok, és minden nap együtt élnek velük.

De a zsidók tévednek, amikor a történelem visszapillantó tükrébe néznek, a múltbeli üldöztetéseket fürkészve, hogy aztán hamis megkönnyebbüléssel lelegezzenek fel, amikor a minták nem egyeznek. Ez a rövidlátó éberség önelégteliséget szül, és vakká teszi a zsidó népet a növekvő veszély új arcával szemben. Az üldöztetés következő hulláma nem fogja utánozni a német holokausztot – soha nem utánoz. Ha a zsidók megrögzötten a tegnapi figyelmeztető jeleket keresik, akkor nem veszik észre a gyűlölet viharát, amely egyenesen feléjük tart.

A zsidó történelem sajnos megtanította a zsidókat arra, hogy mindig tisztában legyenek a helyzetükkel. Ez nem azt jelenti, hogy egy zsidónak mindig félnie kell, készenlétben állva a következő holokausztra. Az egészséges mértékű óvatosság a tényleges veszély reális felmérésével vegyítve mindig is egészséges életszemléletet jelentett. A zsidó közösségek világszerte ezt a megközelítést követik, javítanak a biztonságon, miközben továbbra is közösségként gyűlnek össze imádkozni, programokat szervezni és növekedni. Mint mindig, most is azért imádkozunk, hogy minden zsidó mindig biztonságban legyen!

Ébresztő a Nyugatnak

Borzongás a Ben Gurion repülőtéren. Ébresztő a Nyugatnak.

110 új olim (bevándorló) érkezett Izraelbe, és megcsókolták a földet, amint leszálltak. A háború ellenére. A rakétatámadásra figyelmeztető szírnénak ellenére. Annak ellenére, hogy a globális szalagcímek kétségbeesést jósolnak.

Senki sem lépett vissza.

A legtöbben Franciaországból, az Egyesült Királyságból, Spanyolországból és Hollandiából érkeztek. Köztük egész családok kisgyermekkel. És fiatal férfiak és nők, akik egyedül jöttek, Izraelt választva Európa helyett. Mert az Izraeli fenyegető minden valós veszély – rakéták, háborúk, Irán és terrorista megbízottjai – ellenére a zsidók még mindig nagyobb biztonságban érzik magukat itt, mint Párizsban, Brüsszelben vagy Londonban.

Mit mond a nyugati világ állapotáról, amikor a zsidók egy háborúban

álló országba menekülnek, mert ez az egyetlen hely, ahol szabadon, nyíltan és büszkén élhetnek zsidóként?

A válasz éppoly egyértelmű, mint amennyire szégyenletes: a mai Nyugat-Európában a nyílt antiszemitizmus már nem elszigetelt jelenség. Rendszerszerű, normálisnak számít, és politikai jutalom jár érte.

A nagy európai városokban a nagyszámú muszlim bevándorló népesség mélyen gyökerező, gyakran erőszakos antiszemitizmust importált származási országából.

Ahelyett, hogy ezt megkérdőjelezték volna, baloldali politikusok meghajoltak előtte.

Politikai számításból kényeztetik ezeket a választói csoportokat, és az eredmény gyáva hallgatás, vagy ami még rosszabb, törleszkedés, amikor a zsidó közösségeket megtámadják, becsmérlik vagy rejtőzésre kényszerítik.

Shahar Azran felvétele

KÓBÁNYAI JÁNOS

Dávid és Góliát harca a 21. századi Közel-Keleten

Nem. Nem lehet elszakadni attól, ami *ott* történik, s az *itt* világába visszatérni, vagy csak jelenében (meg)maradni. Ami a Közel-Keleten s a hozzánk legközelebb álló – noha kontinensnyi távolságban leledző – Izraelben lejátszódik, elvon minden figyelmet, s ki- és magával ragad a síkító vészjelző telefonok, felvívjogó szirénák, rakétaesők sziporkázásába, óvóhelyek fülledt várakozásába, s velük a hétköznapi életbe visszaereszkedés lehetetlenségébe. Ugyanis nem tudni, mikor és hol keresnek meg az életre – a civil életre – leskelődő rakéták ebben a gyászos s egyre végelet-hatatlanabb folytatásos műsorban.

Akinek az azonossága zsidó, vagy akinek élő zsidókkal vagy a zsidó történelemmel, a 150-200 éves együttéléssel, vagy „csak” az azt új dimenziókban magát felmutató holokausztal kapcsolata van (e felsorolás, kis kivétellel, lefedti az egész magyar társadalmat), az valamilyen formában érdekelt ebben a történetfejezetben, amelynek az expozícióját... mikor is kezdték felírni a história lapjaira? Ama gyászos 2023. október 7-én? Vagy a sorsdöntő, vagy inkább sorsbeteljesítőnek tűnő 1948. május 14-én, Izrael Államának megalakulásakor? Avagy 1917. november 2-án, amikor Lord Balfour értesítette – Lord Rothschild útján – az Egyesült Királyság Cionista Szövetségét, hogy őfelsége kormánya arra az elhatározásra jutott, hogy az Oszmán Birodalom felosztása során lehetőséget biztosítanak a zsidó népnek ősei földjén egy újabb honfoglalásra? S persze lehetne még lejjebb ereszkedni, az újkori történelem sokszövésű-hajszálgyökerű televényébe, például 1878-ig, Petah Tikva, az első izraeli (palesztinai) város megalapításáig, amit kizárólag Magyarországon született, vallásos zsidók kezdeményeztek. (Egyikük, Jehosua Stampfer – Révkomárom, 1852 – Petah Tikva, 1908 – dédunokája, Saul Stampfer professzor jeruzsálemi jó ismerősöm, a *Múlt és Jövő* híve és támogatója.) (Kollégája, aki bemutatót neki, barátom és doctor fatherem, Michael K. Silber alapvető tanulmányát érdemes újraolvasni e tárgyban: https://multesjovo.hu/wp-content/uploads/aitfiles/9/-/9-31_silber.pdf.) S még lejjebb ásva a gazdag történelemben: e magyar reformkorból kilépők miért vándorol-

tak el gyalogszerrel szülőföldjükről a Szentföldre? Nem! Nem a zsidóüldözések miatt, hanem Kossuth Lajosék s a magyar szabadságharc törekvéseiből és részleges sikereiből nyerték az ötletet és a bátorságot: ha lehet a magyaroknak a Habsburg Birodalommal szemben önálló államuk, hivatalos nyelvük, ruházatuk, akkor ezt érdemes meg- és kipróbálnia a zsidó népnek is.

Azonban csak ne térjünk el a tárgytól, s ne olvadjunk be a múlt csábító, noha megalapozó sztorijai-ba, amikor Izrael s vele a zsidó nép létezése, jövője került a fennállása alatt a legnagyobb veszélybe.

Miért szorongok ettől éppen most? Hiszen a Cává (az izraeli hadsereg, s különösen a légierje) a hadtörténetben oly egyedülálló bravúrral semmisítette meg Irán atombombaelőállító kapacitását az azokat tervező tudósokkal egyetemben, sőt az iráni rezsim hadserege, a Forradalmi Gárda Izraelre éhes vezetőit is kiiktatta az élők sorából. Ha a nagygazdi, az USA elnöke játszódik is a sikerekben osztozásban – egyedül ők tudják lerombolni a Fordo nevű hegykoszorúk védte legfőbb urániumdúsító laboratóriumot –, ezek a 21. századi Dávid–Góliát-harc példamutató csodáinak számítanak.

Azonban. E győzelemmel – még nem tartunk ott – mi oldódik meg?

Az izraeli társadalom egy nehéz Covid-időszak után nem sokkal egy lassan két éve tartó háborúba keveredett, amely szétfelverte összetartó erejét, kikezdte lelki egyensúlyát. Különösen a túszai ki nem szabadíthatósága miatt, mellyel a Hamász pszichológiai harcát vív, s mivel más fegyver már nincs a kezében, nem adják vissza őket, akár essenek áldozatul ezrek saját népükből. (Egy-két újságíró fel is említi, hogy Gáza és túszai kikerültek a média érdeklődési köréből a közvetlen Irán elleni háborúval, s a túszokért már csak azért sem tűntethetnek a családtagjaik, mert a „Kikár hatufim”-ről – a Túszok teréről – támadások idején nem lehet biztonságos óvóhelyekre vonulni.) Azonban mostanra már nemcsak „a lángoktól élt kis ország” déli és északi határai mellett lehetetlenült el a normális(nak mondott, hitt) élet, s már nemcsak e bombaszórt vidékekről kellett lakosságá-

nak a megszűnt turizmus – az ország bevételeinek 20%-át adta valaha – miatt kiürült szállodákba költözniük, hanem az el nem fogott iráni ballisztikus rakétáknak köszönhetően az égből jövő repülő gyilkok fenyegetése az egész országra kiterjedt. S most több ezer lakosnak kell mihamarabb ideiglenes szállást biztosítani.

Amikor a rakéták elindulnak ezer kilométerrel arrébből, az összes izraeli lakos telefonja fölívjog, hogy készen álljanak az óvóhelyre menekülésre, de a szirénák majd „csak” ott sikoltozzák be a környéket, amely körzetbe a rakéták érkezése várható. Feleségemet nehezen vigasztalom Budapestről, mert éjjelente rendre felriasztják, s vagy le kell mennie az óvóhelyre, vagy nem, de oda az éjszakai nyugalma. Sétálni vagy a konditerembe sem mehet, mert az előírások szerint egy óvóhely közelében kell – akár minden lakosnak – tartózkodnia. Az eltalált kórházak, egyetemek, lakóházak képei a reggel is kinyitott híradó riportjaiban bizonyítják, hogy mindez korántsem tréfa.

Reggel, de éjszaka többször is, ha felébredek, a *Jerusalem Post*-ból próbálok először tájékozódni, hogy telhetett feleségem éjszakája – megnyugtató dumámra felkészülendő.

Meddig folytatódhat ennek az elcsigázottságnak tovább és tovább srófolása? Csak azt ne kérdezze senki, hogy miért ment bele Izrael a háború eskalációjába. Hiszen Irán proxyjainak, a Hamásznak, a Hezbollahnak és a hűtiknek gyilkos, sőt öngyilkos elszántsága jó másfél éve csak megelőlegezte a jövőt, amely bekövetkezhetett volna (ez a lehetőség még nem szűnt meg), ha az országhatárokon átrepülő rakéták – vagy csak egy is közülük – atomtöltetet hordozna.

Azonban ha, *let's say*, minden sikerül, s Irán–Góliátot Izrael–Dávid egyedül vagy amerikai segítséggel legyőzi s atombomba-álmaitól letéríti, mivel lesz jobb, biztonságosabb Izrael élete, jövője?

Csak a következő erőgyűjtés kezdődik el vele. Ahogy ezt láttuk az 1948-as (függetlenségi), az 1967-es (hatnapos), az 1973-as (jom kippuri) háborúk egymásra következéséből. Egy-egy ilyen nagyarányú győzelem a másik oldalon ugyanilyen vereséggel jelenik meg, ami tovább mélyíti

a frusztráltságot, s következményeképp még inkább felizzik a revans vágya. Ugyanis ellentétben azzal, ahogy az iskolában tanultuk, nem a lét határozza meg a tudatot, hanem a tudat a létet. A tudat pedig több milliárd muszlim fejében az Izrael-ellenességben nyilvánul meg – mióta Izrael Állama megalakult, sőt már akortól, amikor Jehosua Stampfer és társai lecsapolták a mocsaras vidéket, amelyet megvásároltak, s rajta egyre látványosabb sikerrel ökröket hizlaltak s gabonát vetettek.

Ugyanis eltérően az oly megtévesztő szóhasználatról, itt nem Izrael és a környező (Irán messze nem a környéken található) országok „konfliktusáról” – mely fogalom magában hordozza fel- és megoldása lehetőségét kompromisszumok révén – van szó. E háborúk célja valóban Izrael eltörlése, tengerbe szorítása. „Éljek vagy ne éljek?” Ebből nincs áthidaló, „valamit engedek belőle” hátralépési lehetőség. S nemkülönben a „nem szenvedhetem létezésem tényét” alapállásból. „Az egész ittléted, európaia hajazó kultúrát a gyarmati megalázottságunkra, kiszolgáltatottságunkra és kizsákmányoltságunkra emlékeztet” – benünk, akik mindannyian nagyhatalmak voltunk. (A valaha volt perza arab, oszmán világbirodalom minden polgára a vérben-agyában hordozza e dicső múltat – gondoljunk akár a saját érzéseinkre, Nándorfehérvár, Mohács vagy Trianon ma is meghatározóan élő kisugárzás.) Mindezt mi sem érzékíti meg jobban, mint hogy több ezer kilométer távolságból is ennek az elszánt, atombombáig menő gyűlöletnek az erőfeszítéseit árnyékolják be a „mindennapi életet” a 21. században is. (Szaddám Huszein is Izraelbe küldte rakétáit az Öböl-háborúban – 1990 –, pedig „csak” Kuvaitot akarta bekebelezni s ezzel nagyhatalmi álmait megvalósítani, a felbomlott Szovjetunió örökét betöltendő.)

Itt hagytam abba ezt a cikk-kifakadást tegnap éjjel felé, s már csak egy vázlatpont kifejtése maradt hátra, majd reggel befejezem – gondoltam fáradtan.

Most – néhány órára rá – dobjam ki az egészet?

Ugyanis már reggel négy óra felé, amikor ki kellett menjek a mellékhe-lyiségbe, s rutinszerűen a *Jerusalem*

Post online változatára kattintottam, értesülhettem Donald Trump bejelentéséről, aki eldicsekedett a három iráni atomlétesítmény sikeres lebombázásával, közte a lassan szimbó-lummá váló Fordóéval. Be is pötyögtem a feleségem WhatsApp-oldalára, hogy nyugodtan alhat s jó hírre ébredhet. Majd hét óra felé azt a választ kaptam, hogy megcsörrent a riasztó telefonja. Irány az izraeli újságok: igen, Irán válaszolt – Izraelt püfölve – az USA-nak Izrael északi és középső részére egy 40 rakétából álló adaggal. Vissza a WhatsApp-ra – amely arról tudósított, hogy a feleségem már lent kuksol az óvóhelyen. S majd onnan egy jó negyedóra múlva kiszabadulva – ott is hallották az erős bummokat, mert az ország közepe csak néhány tucat kilométerre fekszik a Szent Várostól – szedtük össze, most már szóban, hogy mi is történt, miután tegnap este elbúcsúztunk azzal, hogy a mai – akkor holnap – nap évvázár *zoomos* érkekezle-t lesz az egyik iskolában, ahol terapeutamunkát végez, én pedig befejezem ezt a cikket, s még mielőtt kitör a hőség, korán ellenőrzöm, hogy a falu másik végében fekvő telkünkön rendben elvégezték-e a fűkaszálat.

Egyébként a fáradtság miatt ki nem dolgozott vázlatpont mintha rímelve is mindazzal, ami fél napja újabb katalizmák felé sodorta a zsidó nép „sorstalanság”-ából sorssá eddig nem meggyökeresedő vergődését.

Azt fejtettem volna ki – most sem rossz lezárásnak –, hogy minél nagyobb lesz/lehet Dávid (pillanatnyi) győzelme, annál erősebb és hosszabb lesz az ellene fortyogó, lávázó gyűlölet, amely valahányszor kitör, ha erre alkalmat lát. Ahogy most is történt. Hiszen csak a Hamász emi-nens és türelmetlen buzgalma rontotta el – erre a gázai kórházak alatti főhadiszálláson talált irattárak bő dokumentumokat szolgáltatnak – Irán s a többi proxy terrorszervezet együttes támadásának tervét, ami sokkal végtetesebb lehetett volna.

Lehet-e élni vagy egy nemzethez méltó kort elérni-élni egy földrész több milliárd lakosságú hatalmai ellenére? Plusz az egész Glóbuson föllángolt új (rég?) antiszemitizmus dacára?

A válasz eltakarását nem bízhatom ama „nagy szárnyú virrasztó éji fellegre”.

Annál is inkább, mert ha „nem tudhatom” kimondani, azonban nagyon is érzem a kérdésem tétjét és kimenetelét.

Nagybörzsöny, 2025. június 21–22.

P. S. Miközben a honlapra föl-té-vest készítem elő, Irán amerikai támaszpontokat rakétázott meg Irakban és Kuvaitban, valamint a parlamentje megszavazta a Hormusz-szoros lezárását. Azaz a háború eskalálódni látszódik – azonban az is lehet, csak az arcvészítés kétoldalú megelőzését alakoskodják a felek. (A támadásoknak nincs áldozatuk. Ami pontosabb jelzés: az olaj ára csökken.)

Azonban mindez – sajna – nem változtat Dávid és Góliát viszonyán és jövőjén.

S csak darab ideig a feleségem éjszakáit – tegnap éjjel is fölcserentette a támadásra fölkészítő telefon –, de csak egy kóbor rakéta zavarta az izraeliek nyugalmat.

A Nova-mészárlásról készült dokumentumfilm nyert Emmy-díjat

A 2023. október 7-én a Nova zenei fesztiválon történt Hamász-mészárlásról szóló *We Will Dance Again* (Megint táncolni fogunk) a kiemelkedő aktuálpolitikai dokumentumfilmnek járó díjat vihette haza a 46. hír- és dokumentumfilmes Emmy-díjátadón – írja a Times of Israel nyomán a *Kibic*.

A Paramount Plus és az izraeli Hot 8 által készített 90 perces, megrázó alkotás kronologikusan mutatja be a méészárlást, telefonos kamerák és a Hamász-terroristák testkameráinak videofelvételeit a túlélők vallomásaiba szöve.

A filmet rendező izraeli **Jariv Mozer** a díjat a Gázában fogva tartott túszokra emlékeztető sárga szalag kitűzőt és egy sárga nyakkendőt viselve vette át New Yorkban.

Ma este már 620 napja, hogy az izraeliek és a palesztinok Gázában szörnyű fájdalmat élnek át a Hamász által október 7-én kirobbantott háború miatt – mondta Mozer köszönőbeszédében. A *We Will Dance Again* a történelem dokumentuma, amely az eseményeket úgy rögzíti, ahogyan azok megtörténtek – tette hozzá.

A rendező megjegyezte, hogy a film producere, **Michal Weits** a héten megsebesült, amikor egy iráni ballisztikus rakéta csapódott tel-avi-

vi otthonába: *Michal kórházban van, és teljes felépülést kívánunk neki.*

Mozerhez, a producerekhez és a szerkesztőkhöz a színpadon csatlakozott a 21 évesen a Nova fesztiválról való menekülés közben meggyilkolt **Keset Casarotti-Kalfa** édesanyja, **Natalia Casarotti**, valamint a filmben szereplő két túlélő, **Juval Sziman Tov** és **Tamir Lesec**.

Ezt a díjat mindenekelőtt a még mindig Gázában lévő túszok biztonságos és azonnali hazatérésének szenteljük. Azt akarjuk, hogy a vérontás körforgása véget érjen. Ennek a

háborúnak véget kell vetni. Ez a háború nem szolgálhatja az izraeli kormány és a Hamász terrorcsoport érdekeit – mondta Mozer a színpadon.

A film a kategóriában négy másik jelöltet is megelőzött, köztük a PBS *A Year of War: Israelis and Palestinian* (Egyévnnyi háború: izraeliek és palesztinok) című dokumentumfilmjét.

Mozer tavaly a Times of Israelnek elárulta, hogy a méészárlás kezdete után néhány órával döntött a film elkészítése mellett, de csak két nappal később kapta meg az engedélyt,

A Nova fesztiválon meggyilkolt Keset Casarotti-Kalfa a *We Will Dance Again* című filmben

Salamon Béla, az egyedülálló zseni

Idén 140 éve, 1885. március 4-én született és 60 éve, 1965. június 15-én halt meg Salamon Béla, a magyar kabarészínpad egyik legnagyobb egyénisége, akinek zseniális szállóigéit mind a mai napig használjuk.

„Nekünk Salamont az ég küldte kedélybetegség ellen – írja **Keller Dezső** 1939-ben a visszaemlékezésekhez kapcsolódva. – Akármilyenek a gazdasági és egyéb viszonyok, ő mindig derűsen és vidáman nézi az életet. Talán nemcsak a maga, de a mi kedvünkért is. Úgy tesz velünk, mint a hozzátartozó a beteggel, kerüli a szomorú témát, tapintatosan mindig másról beszél, és vicceket mond. Ha egyszer egy csúnya napon elpusztulna a világ, minden rommá dőlné és az utcákon kecskék legelnének, fogadom, hogy Salamon akkor is ezzel jönne: – Hallottátok, mit mondtam tegnap a kecskéknak?”

Salamon Béla a kárpátaljai Beregrákoson született, édesapja ott dolgozott zsidó kisboltosként. Az elemi iskolát Berettyóújfaluban végezte, majd Pesten a Wesselényi utcában működő izraelita polgári iskolában tanulója lett, ahol padtársa egy Kann Gyula nevű fiú volt, aki később **Kabos Gyulaként** vált ismertté. Salamon színi tanulmányokat nem folytatott, kereskedősegéd-ből lett műkedvelő színész, „hivatásosként” először 1913-ban a Royal Orfeum, majd a Royal Sörkabaré színpadán lépett fel. Első nagy sikerét 1921-ben az Apolló Kabaré *Vonósnyegyes* című jelenetében aratta. **Szöke Szakáll** híres bohózata örökzöldnek bizonyult: még Salamon Béla életében többször felújították, sőt a televízió is rögzítette, s azóta is több alkalommal látható a közönség kíváncsi műsorokban. Ebben a jelenetben hangzik el egyik szállóigévé vált kérdése, a *Szintén zenész?* A korabeli Budapest majd minden kabaréjában fellépett, 1923-ban megalapította és **Nagy Endrével** közösen igazgatta a Teréz Körüli Színpadot. Zsidó származása miatt 1939-től 1945-ig színházban nem játszhatott, csak a zsidótörvények miatt a színpadtól eltolt művészeket tömörítő OMIKE Művészakció estélyein lépett fel időnként 1940 és 1944 között. Olyan szerzők kabarétréfaát játszhatta el, mint az ekkor már sehol nem foglalkoztatott és letiltott **Nóti Károly** és **Rejtő Jenő**.

Kabos Lászlóval

Fotó: Fortepan / Szalay Zoltán

A háború után rendszeresen játszott a Kamara Varietében, 1951-es megalakulásától kezdve haláláig a Vidám Színpad tagja volt, ahol a közönség igazi kedvencének számított. Élete végéig a félszagságában is ravasz kisember figuráját alakította kiválóan nagy sikerű kabarétréfák egész sorában. A pesti átlagpolgár állandó szerepkörében – hol epésen, hol érzelmesen – a jogos indulatokat is képes volt kifejezésre juttatni. A maga korában hihetetlenül népszerű volt, ha belépett a színpadra, percekig tartó tapsvihar fogadta, pedig még meg sem szólalt. Az egyik darabban – amelyben Salamon hősszerelmest játszott – partnernője kigúnyolta őt. Salamon lesújtóan így válaszolt: „Miért nevetesz? Hát engem nem lehet szeretni?” A közönség elámult, még sosem látták drámat játszani. Talán nem is gondolták, mennyire sokoldalú színész is tud lenni. Ugyanakkor mégis csak kivételes humoráról ismerjük. Ma már nem sokan tudják, hogy az ő nevéhez fűződnek az olyan szállóigék is, mint a *Ha én egyszer kinyitom a számat, ha én egyszer elkezdlek beszélni!* és a *Lepsényről még megvolt!* A magánéletben is kedves, vidám, közvetlen ember élvezte a közönség szeretetét, bárkivel és bárhol szívesen leállt diskurálni, soha semmilyen felkérést nem utasított vissza.

Többször fellépett például a lipótmézei elmegyógyintézet ápoljtjai előtt jótékony célú előadáson. A futballért fiatalokora óta rajongott: az MTK törzsszurkolójaként ismerték, előtte a klub elődje, a Hungária elkötelezett drukkolója volt. „Színésznek kegyetlenül rossz volt. Salamon Béla: az egyedülálló zseni. Egyszeri, megismételhetetlen, utánózatlan, követhetetlen” – mondta róla

Szuhay Balázs, egykori partnere és kollégája. Salamon önmagán is tudott nevetni. Hatalmas méretű lábai állandó élcélődés tárgyai voltak, de nem bánta, még rá is játszott. Arra a kérdésre, hogy hányas cipőt hord, így válaszolt: „Negyvennyolcasat, inkább szorítson egy kicsit.” Számos filmben játszott epizód szerepet, emellett folyóiratokban kirokikat, karcolatokat publikált. *Hej, színművész* című kötete 1939-ben, a *Szódásüveg és környéke* 1963-ban jelent meg. Művében olyan iróniával és gúnnal teli történeteket olvashatunk, mint a címadó írás, amelyben kifejtji elégedetlenségét a szódásüvegek visszaváltásának rendszerével kapcsolatban. Ugyanis a boltban csak annak adnak ki szódát, akinek van üvege, melyet újra feltölthetnek. A színésznek nem volt, de a boltban nem is kaphatott. Salamon – aki szóda nélkül maradt – ezen felháborodva, cikket írt az esetről. Őt is meglepetésként érte, hogy erre az ország minden pontjáról küldtek neki üvegeket. A színész válasza – a tőle megszokott humorról – így szólt: „Ha előre tudom, hogy ilyen sikerem lesz a szódásüvegekkel, akkor arról írtam volna, hogy már rég szeretnék egy Wartburg kocsit kapni.” Erdemes művészi címét 1958-ban kapta. Budapesten halt meg 1965. június 15-én. Utolsó kívánsága az volt, hogy koporsóját szeretett csapata, az MTK labdarúgói vigyék a vállukon, de kikötötte, hogy az MTK-FTC labdarúgó-mérkőzést mindenképp meg kell tartani.

Gaál Tamás / Cultura Magazin

A Messiás siettetése

Móse Teitelbaumot (1759–1841), a sátoraljaúj helyi rabbit öreg szentnek nevezték, és azt tartották róla, hogy Jesája próféta lelkének szikrája kelt életre benne. Messze földön híres volt gyógyító, csodatevő amulettjeiről. Abban a tudatban élt, hogy még életében eljön a Messiás, a zsidók és az egész világ megváltója. Nap nap után hirdette: Meglátjátok nemsokára, megjön a Messiás, és vele a béke, „...és lakozik farkas a bárányal, és párduc a gödölyével heverész!” (Jes. 11/6) Parancsba hagyta sameszának és bizalmasának, Smelke Choszednek: Légy résen, és ha a sófár hangját hallod, azonnal szólj, mert a kosszarvkürt hangja jele annak, hogy megérkezett! Szólj azonnal, hogy a Messiás elé mehessek. „Teljes hittel hiszek eljövételében, és ha késlekedik is, minden nap várom eljövételét!” – dúdolta magában. Teltek-múltak az évek, ám a Messiás csak nem jött.

Egyszer aztán Smelke Choszed ezzel állt Teitelbaum rabbi elé: Igaz-e, rabbi, hogy egy világkorszak 4 millió 360 ezer évig tart? – Így van, barátom! Luria rabbitól tanultuk, Cfat városának szentjétől, a Titkos Tan tudásának mesterétől – volt a rabbi válasza. – Igaz-e az is, hogy a teremtés óta eddig hat világkorszak volt? – Annyi bizony – válaszolt Móse Teitelbaum rabbi. – Azt beszéllek rólad – folytatta a samesz –, hogy minden világkorszakban ott volt szellemed. – Nézd, Smelke barátom! Csak a Teremtő emlékezete végtelen! Én csak arra emlékszem, hogy a szellemem ott volt „...abban az órában, amikor beteljesedett a szó Nabukadnecáron, az emberek közül kiűzetett, füvet evett, mint az Ökör” (Dániel 4/30) büntetésül, mert a megátalkodott inni mert a Szentélyből elrabolt aranykelyhekből. Szellemem ott volt Belsázar királlyá avatása éjjelén, amikor megjelent a falon az írás: „megmértél s hiányosnak találtattál” (uo. 5/27), majd megölték őt is Isten akarata szerint ugyanazon bűnök miatt. Bizony ott voltam rabként, „Bábel folyamainál ottan ültünk, zokogtunk is, midőn megemlékeztünk Cionról...” (137. zsolt. 1) Mit mondjak még? Ott voltam láncra verve a többi zsidó rabszolgával Rómában Titus césár diadalmenetében. Szellemem ott volt 1494-ben a Spanyolországból kiűldözött zsidók között is...

A rabbi folytatta volna, ám Smelke Choszed közbeszólt: Tudom, bölcs rabbi. Tudom, biza, szent öreg tanítóm! Mindezeket én mind tudom! Tudom és hiszem! Egyike voltál a világ harminchat igazának, akik nélkül a világ nem állt volna hat, mindegyike 4 millió 360 ezer évig tartó világkorszakon! Tudom és hiszem, ha szólsz: „Nyissátok ki előttem az igazság kapuit, hadd menjek be rajtuk hálát vallani az öröknek!” (118. zsolt. 19) Előtted megnyílnak az ég kapui!

Smelke Choszed ezután elhallgatott, és mint aki erőt és bátorságot vesz magán, így folytatta: Móse Teitelbaum rabbi! Mondd! Árudd el nekem, te ennyi idő, ennyi világkorszak óta... napjainkban egyaránt várod, hogy jöjjön meg a Messiás? Árudd el, szent öreg: ha annyira vártad... miért nem jött el mégsem eddig a Messiás?

Tudod te, barátom? Tudod te, mennyit gyötörted a kérdésen? Meg kellett öregednem, hogy rájöjjek, hogy megtudjam, megértsem! Kérdezem: Mi az erőm, hogy várakozzam, mi a végem, hogy türtőztessen magam?” (Jób 6/11) Tudod te, miért nem jött eddig? Elárulom! Mert siettettem! Semmit nem lehet siettetni, barátom... főleg a megváltást nem, mert: „Mindennek megvan a kora, és ideje van mindennek az ég alatt.” (Koh. 3/1)

Szerdóczy J. Ervin főrabbi

Szabadon Európában

Koncert a Rumbachban

Hotzi Máttyás csellójátékát Mester Dávid vezényletével kíséri a zenekar

Fotó: Liszt Ferenc Kamarazenekar /Felvégi Andrea

gadó külsejű **Megyimórecz Ildikó**, és *eljátszotta* (nem csupán elénekelt) a *Traviatából* Violetta drámai búcsúáriáját. Ettől kezdve váltakozó hangulatot sugallt a Liszt Ferenc Kamarazenekar: Dvorák *Vonósszerénádjának* egy derűs részletét – a helyhez illően – Bruch *Kol Nidreje* követte, melynek csellósólóját **Hotzi Máttyás** adta elő, megindítóan. Ez a sokfelé tekintő válogatás felidézte a koncert címében megjelölt szabadságot, amit nem árt újra meg újra ünnepelni – és gyakorolni.

De hogy napjaink muzsikája se maradjon ki, elhangzott a jelen lévő Allan Segall műve, a *Scherzók és elégiák* – kicsit szokatlan volt, ám igen élvezhető. Erdemes talán tudni

róla, hogy Brooklynban született, ám Amszterdamban él, egyébként a világot járja – és komponistai munkásságának nem kis része kapcsolódik a zsidósághoz. Szinte minden vele foglalkozó internetes oldal kiemeli, hogy zenés színházi műve, a *Jentl dala* (Yenta's Lied), a *steil* két világháború közötti életéről szól; bemutatója 2020 májusában volt Amszterdamban.

Az első részt Giora Feldman sokak által ismert klezmerszerzeménye, a *Let's be happy* zárta, melynek klarinét-sólóját **Lugosi Ali** játszotta, olyan hangokat fújva, amelyekről eddig nem is képzeltük, hogy ki lehet őket csalni ebből a hangszerből.

(Folytatás a 8. oldalon)

Mártír-istentisztelet

Július 20., vasárnap

Újpest, Rákospalota

18.00

újpesti zsinagóga

**APRÓ-
HIRDETÉS**

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz,

díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Eladósorba került könyveit, lemezeit realis áron, készpénzért megvásárolom. Telefonszám: 0630/305-8523.

Hírek, események
röviden

- Siófok. Szeretettel várunk minden érdeklődőt az imaházba szombatfogadó istentiszteletre és utána kidusna augusztus végéig, péntek esténként 19 órától. Cím: Siófok, Széchenyi u. 4.

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó

Hitközségek Szövetsége

(székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)

Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter

Szerkesztésért felelős személy:

Kardos Péter

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: +36-1-413-5537,

+36-1-322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő: Kardos Péter

Olvasószerkesztő: Gábor Szusza

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető

az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUHB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk

intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

PrimeRate Zrt.

ISSN 0133-1353

Felköszöntötték a 102 éves dr. Körmendi István háziorvost

Az 1923. június 27-én született **dr. Körmendi István** háziorvos 1929 óta lakik abban a budai, jó ízléssel berendezett Mészáros utcai lakásban, ahol 101 éves koráig, azaz 2024-ig praktizált is. Születésnapja alkalmából ott köszöntötte fel a 102 éves holokauszt túlélőt **dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke, aki egy üveg kóser bort és Jonathan Sacks rabbi *Genezis – Minden kezdetek könyve* című kötetét vitte ajándékba.

Hogy szemléletes képet kapjunk arról, milyen történelmi idők tanúja dr. Körmendi István, előljáróban jegyezzük meg: a születésnapos ünnepelt annak idején rendszeresen látta a közeli Logodi utcában lakó **Márai Sándor** író az Alagút utcai Philadelphia kávéházba betérni...

A szellemileg ma is tökéletesen friss dr. Körmendi István a látogatás első perceiben – ahogy ő nevezte – *rövid idegenvezetést* tartott a lakásában dr. Grósz Andornak. Megmutatta azt az antik íróasztalt, amelyet szintén orvos édesapja 1920-ban vásárolt, és amely nemcsak a papát, de a fiát is kiszolgálta, hiszen dr. Körmendi István – aki 1950-ben szerzett diplomát – ennél az asztalnál praktizált 2024 elejéig.

Egy másik érdekesség az a Mózes-szobor, amely a cserépkályha tetején látható sok-sok évtizede. Ennek az a

Dr. Grósz Andor átadja a születésnap ajándékait

Fotó: Ritter Doron / Mazsihisz

története, hogy a lakást 1944-ben lefoglaló németeknek vélhetően fogalmuk sem volt róla, hogy miközben ők az *adminisztratív katonai munkájukat* végzik egy gyilkos eszme szolgálatában, odafentről Mózes szobra tekint le rájuk...

Dr. Grósz Andor a beszélgetés során leginkább aziránt érdeklődött, miként élte és éli meg a zsidóságot dr. Körmendi István. A válaszból ki-

derült: az orvos szívvel-lélekkel zsidó ember, akinek meghatározó a származása és a vallása, valamint az a zsidó hagyomány, amelyre ma is oly büszke.

A Mazsihisz elnöke jó egészséget kívánt az ünnepeltnek, s mint mondta: már csak 18 év van hátra a 120-ból, azt pedig ilyen kiváló szellemi-lelki állapotban, amelyben Körmendi doktor él, nem lesz nehéz elérni.

2026-ra halasztják a 22. Maccabi Világjátékokat

Jövőre egy nagyobb és erősebb csapattal szeretnének részt venni a magyar zsidó sportolók a Maccabián, amelyet az Iránnal folytatott háború miatt kellek egy évvel elhalasztani, írja **Ádám Péter** a *Kibicen*.

Az idei Maccabiát, a zsidó sportolók négyévente esedékes izraeli világversenyét 2026-ra halasztották, adta hírül az MTI. A zsidó olimpiának is nevezett multisportesemény most júliusban lett volna, de a hivatalos bejelentés szerint az idén nem tartható meg az Izrael és Irán között kirobbant háború miatt.

A Maccabi Világjátékokat rendre a nyári olimpiákat követő esztendőben rendezik meg. Idén a világ 55 országából több mint 8000 résztvevőt vártak, akik 45 sportágban versenyeztek volna Izrael több városában, így Jeruzsálemben, Tel-Avivban, Haifában és Szderotban.

Magyarországról egy 50 fős küldöttség utazott volna a Maccabiára, ahol 13 sportágban indultak volna el – mondta el a Kibicnek **Jusztin Ádám**, a magyar

A magyar csapat tagjai a 21. Maccabiah megnyitóján

delegációt szervező Maccabi VAC elnöke. Bár csalódás számukra, hogy egy évvel el kellett halasztani az eseményt, mindazonáltal erősödhetnek is a jövőre nézve. Most ugyanis a megszokotthoz képest egy kisebb csapattal vettek volna részt a gázai háború okozta bizonytalanság és az ebből adódó logisztikai nehézségek miatt. Ráadásul a költségek is emelkedtek idén.

Jusztin Ádám hangsúlyozta: így a szeptember és december közötti időszakra marad, hogy megerősítsék a csapatot, pótolják a most hiányzó sportágakban a résztvevőket és felkészüljenek a versenyekre. Januárban pedig már készen kell álljanak arra, hogy egy nagyobb és erősebb magyar csapattal kezdhessek meg a jövő évi Maccabiát, amelyet 2026. június 30. és július 14. között fognak megrendezni. A megnyitóünnepség július 1-jén lesz.

Ugyanúgy folytatjuk, és reméljük, hogy a fegyveres konfliktusok lezárulnak addig, és még a korábbiaknál is nyugodtabb körülmények között fogunk tudni sportolni – fogalmazott a Maccabi VAC elnöke.

Négy évvel ezelőtt a magyar delegáció összesen 40 éremmel tért haza a versenyekről. A magyar zsidó sportolók azokban a versenyszámokban taroltak a 21. Maccabi Világjátékokon, amelyekben a magyar sport is kiváló: vízilabdában, úszásban és vívásban.

A 2025-re tervezett rendezvény a második a játékok történetében, amelyet más időpontra kellett áttenni: 2021-ben a koronavírusos világjárvány miatt halasztották el egy évvel.

Szabadon Európában

(Folytatás a 7. oldalról)

A Rumbach tere talán még sosem tapasztalt olyanfajta elismerő és lelkes sikoltozást, mint amilyen Lugosi produkcióját követte.

A szünet utáni fellépő a nagy múltú **Budapesti Vándor Kórus** volt, amelynek karnagya, **dr. Németh Zsuzsanna** az amatőr kategóriába sorolt együttesből mindig a profi szintet csíholja ki. Műsoruk igen széles merítésű volt: Kodály Balassi Bálint versére írt *Szép könyörgése* és az amerikai Randall Thompson *Alleluiája* egyaránt meglehetősen nehéz darabok, s ezt még három kortárs, éteri hangokon megszólaló egyházi kórusmű követte: egy norvég, egy litván és egy lett. Csak az érdekesség kedvéért mondom el, hogy az utolsóinak a szövege Teréz anya imája.

A hosszúra nyúlt este záró részében még egy Sibelius-kompozíció hangzott el, majd Gounod *Faustjából* Margit ékszeráriája – ismét megindítóan – Megyimórecz Ildikó előadásában, amit Segall mester lelkes *Brava! Brava!* kiáltásai követték...

Legvégül pedig Wagner *Siegfried-idillje* során átélhettük, hogy a zeneszerző műveit jellemző végtelen dallam mennyire végtelen tud lenni.

BJI

VICC

Elmegy az ember a szemészetre:

– Doktor úr! Gond van a szememmel, nem jól látok távolra.

– Jöjjön ide az ablakhoz, és mondja meg, mit lát!

– A Napot.

– Akkor mondja már meg nekem, hova a francba akar maga messzebbre látni?

SPÁNN GÁBOR

Kilövés

Kedves Olvasóink! Ezúton köszönöm meg a sok hozzám érkezett SMS-t és e-mailt, melyben azt reklamálták, hogy miért nem olvashattak tőlem hosszú ideje humoros jegyzetet az Új Életben. Legtöbbször hozzátették, hogy ez azért fáj, mert legalább kéthetente szeretnének mosolyogni néhány percet nem túl vidám napjainkban.

Legtöbbszörnek azt feleltem, amit most is: a csípőmben lévő gyógyíthatatlan porchiány mellett „alkotói válságba” is kerültem. Magyarul azt mondom, mint a bánatos egykori szovjet filozófus a Ljubjankában: az egész világon minden hülye burzsujnak van valamilyen találmánya, én meg itt ülök a Lenin-díjammal, és nem jut eszembe az égvilágon semmi. Egyébként tudomásom szerint a zsidó naptárban is csak három igazi örömmünnepe van: a pürim, a hanuka és az Oscar-díj-kiosztó.

Most pedig azt mesélem el, ami ténylegesen az utcán hevert a számomra. Orvosom a csípőm fájdalmai okán szobafogságban élt életemnél megszabta azt is, hogy naponta vigyen ki a feleségem legalább 10-15 percet sétálni. Ez nálam a 200 méteres gyaloglást jelenti. És az én gondoskodó hitvesem egy néphadseregbeli kiképző őrmester szigorúságával ezt be is tartatja velem. Multkoriban megtettük a reggeli egy-saroknyi sétát, és miután hazajövet végre levegőt kaptam, felé fordultam, és azt mondtam: Csalódtam, mert reméltem, hogy útközben találkozunk Kapu Tiborral, akit nemrég lőttek ki. És ekkor a hosszú távú memóriám sejtjei, lerázva magukról a sokéves mérszport, üzembe léptek. Eszembe jutott, hogy az 1980-as évek elején még színpadon álltam, és kabarékban konferáltam. Az egyik ilyen „abgang”-os viccem a következő volt:

A 60-as években úrhajót kívántak felbocsátani, és ehhez a legénységet önkéntes alapon, castingon választották ki. A hirdetésre elsőnek Vologya szovjet úrhajós jelentkezett. Leült, és a bizottság elnöke megkérdezte:

– Mondja, elvtárs! Mennyiért vállalná, hogy kilőjük az úrbé?

Mire Vologya büszkén mondja:

– 10.000 dollárért!

– Jó, és mit kezdene ezzel a nagy pénzzel?

– Hát 5000-et a Pártnak adnék, és a maradékból sokáig ragyogóan élnék.

– Köszönjük, majd értesítjük.

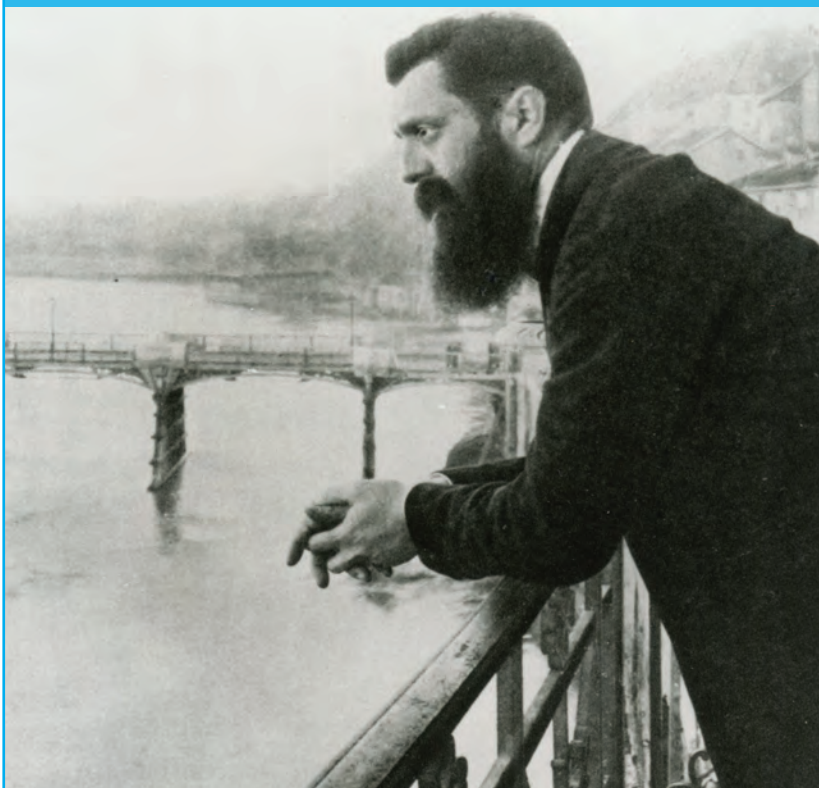
Másodiknak Joe jelentkezik Amerikából. A kérdésre azt feleli, hogy ő 50.000 dollárért hajlandó kilövetni magát. Ebből a pénzből adna 10.000 dollárt a texasi munkanélkülieknek, és a maradékból a családjának luxusautót és jachtot venne.

A harmadik jelentkező a magyar Kohn Mór! Az obligát kérdésre azt feleli, hogy 200.000 dollárért vállalja a kilövetést.

– Az nagyon nagy pénz! – mondja az elnök. – És hogy használná fel?

– Hát először is: maga kapna 10.000 dollárt, mert engem választott. Adnék 10.000 a Hitközségnek, 170.000 dollárból meg évtizedekig élne a családom. Ja, és a maradék 10.000 dollárt odaadnám a lökött Vologyanak, hogy repüljön helyettem.

Herzl Tivadar örökölt hagyta nekünk....

az Ön Öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

